

Чернігівська обласна літературно-мистецька газета

Виходить з 11 листопада 2020 року

Чернігівщина. Україна. Світ

Поезія лауреатів премії імені Михайла Коцюбинського

2014 року з нагоди 150-річчя від дня народження Михайла Коцюбинського в Чернігові вийшла книга «Антологія творів лауреатів премії імені М. Коцюбинського. Поезія». Її видали обласна держадміністрація, Літературно-меморіальний музей-заповідник М. Коцюбинського. У книзі представлені вірші кожного автора і довідкова стаття про нього. Продовжуємо знайомити читачів з поезією лауреатів.

КУЦЕНКО Петро Іларіонович народився 13 липня 1948 року в селі Голикове Олександрівського району на Кіровоградщині. Тут, навчаючись у школі, почав писати. Закінчив факультет журналістики Київського університету. Працював в обласній пресі.

1983 року у видавництві «Молодь» побачила світ його перша збірка «Продовження розмови». Через три роки видавництво «Радянський письменник» видало книгу «Манливе світло днів непероминулих». Потім була видана в Чернігові книга «За брамою вічності», в якій поет поряд з оригінальними творами подав низку перекладів. Вийшла збірка для дітей «Пісні безсонного джмеля».

У 2005 році вийшли книги «І возрадується душа твоя: Розповіді про чернігівських художників» та «Біля криниці журавля: Вірші для дітей», наступного року — книга поезій і перекладів «Благословення пізньої грози» та збірка віршів для дітей «Перепелова сопілка».

Чийсь дивний голос вихопився з тиші,
І я прокинувся — не в своїй сорочці.
А рань через вікно дивилась мовчки,
Як снідання моє клювали птачки.

Так скрадливо тремтіло їхнє коло,
На голих стінах грало і світилось,
І з'яв нічних смішні чортячі голови
По дну душі моєї розкотились.

І щезли враз... До пояса зарошене
Ввійшло дівчатко, босе і кирпате.
Ввійшло прощання — не в своїй сорочечці
І вивело мене за руку з хати.

І вже коли широкий шлях почався,
Я здогадався наївним своїм серцем:
В отій оселі, повній сміху й щастя,
Мене ніхто й ніколи не дідждеться.

Спинись, вернись! Бо не на день — навіки
Хтось прокляне той шлях, що під тобою!
...Оглянувся я — і застогнав від болю:
Зіяла пуста в змоховілих вікнах.
1973

Елегія
Край убогих воріт, що ведуть до убогого раю,
Край забутих і мохом печалі порослих воріт
Я тебе спогадаю — як благословиться на світ,
Ще незнану і вже найріднішу, тебе спогадаю.

Що за дивний мотив? Що за давній мотив колеса
В найтемнішій гушавині виспрагле благоговіння?
Спогадаю тебе — і з-під крил зашурхоче роса,
Тиха росяна падь на потріскану землю й каміння.

Спогадаю тебе — і зіллється прожиті віки,
Спогадаю тебе — й стане світ увесь меншим від серця,
І наповниться водами висохла русло ріки,
І холодна ущелина в шумі зеленим зімкнеться,

І розсплеться в прах той убогий, заплаканий рай,
І в пречистому сонці гадюччя клубок спопеліє. —
...Я тебе спогадаю, кохання моє відболіє.
Ти ж мене спогадай. Цей забутий мотив спогадай.
1990

Де грав оркестр, де з ревності горів
Не я і не один у світі цілім, —
Там вічний дощ в містечку провінційнім,
У теплих залах пізніх вечорів.

І найніжніші скрипки — із імлі,
І флейти, і кларнети — не з уяви,
І воگی зали, й оркестрові ями
Бузками в тім смерканні поросли.

Та грав оркестр не це і не про це,
Аж задихались паморочні зали, —
По листю й струнах краплі пробігали
Холодні — і зривались на лице

Палаюче, на очі, на уста
Сухі, гарячі і відчайні голі.
А музика — до болю й спазм у горлі
Така ж відчайна, трепетна й проста.
1984

Аж розтікалась на усі боки,
Овіяна жаданням і жагою,
І, затопивши все навкруг собою,
Летіла і летить уже роки

Сіянням — у палаючу пітьму.
...Так де ж та купіль дощова й музична?
Де таїна щаслива й мука вічна?
Де грає той оркестр? І що? Й кому?
1987

Зазолотили з ночі вікна
В оселі нашій опустілій,
Зазолотили на повіках
Троянд пелюстки білі-білі.

І вихопивсь навшипиньки подив,
Немов промінчик, вкляк у тиші.
Це хто сюди вночі приходив,
Вікно прочинене полишив?

Ворушить темна огорожа
Туман з цвілістими очима.
Це що за рань, на вечір схожа?
Що за тривога безпричинна?

Це, може, сад, вночі наллятий
Дощем, заглянув мені в душу,
І його приколхати
В своїм терпкім безсонні мушу?

Ні, це не те, це просто втіха
У переірклім сподіванні
Крізь сон вслухатися, як диха
Сад — наче пріреа у тумані.
1976

Давня пісня
Схлипнув по-дитячому вві сні
І не виліз сліз... бо не було.
Засвітилось небо вдалині —
І віконне видавило скло.

Мати обняла за ворітьми,
Осліпила щемом із-під вії.
Вдарив шлях набряклими крильми,
Батько взяв за руку — і повів.

Три містки в туманах перейшли,
Три сонцевороти й грозопад,
І незчувся — як, і де, й коли
Взяв мене за руку старший брат.

І не спам'ятався — як у німій
Далині зметнувся чорний ліс,
Як мою долоню у своїй
Брат мій середульший тихо стис.

А коли вже й ліс відшелестів,
Кинувся я — неначе уві сні,
Глянув — ані батька, ні брата,
Тільки слід на вичахліл стерні.

Тільки вітер вітра зупиня,
Тільки зірка зірку здоганя,
І шумить на схилі ночі й дня
Стоптана, заплакана стерня.

Літературна Чернігівщина

Леонід Горлач

Леонід Никифорович Горлач (Коваленко). Лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка 2013 року за книжку поезій «Знак розбитого ярма».

Народився 4 квітня 1941 р. в містечку Ріпки на Чернігівщині. Дитинство минуло в селі Червоний Колодязь Ніжинського району. Закінчив Ніжинський педінститут. Працював у пресі, в апараті Національної спілки письменників України. Учасник установчих зборів Товариства «Чернігівське земляцтво» в м. Києві, головний редактор земляцької газети «Отчий поріг».

Автор близько п'ятдесяти книг поезії, прози, публіцистики, критики, дитячих творів. Основний жанр — поезія, у тому числі шість романів у віршах про українську історію.

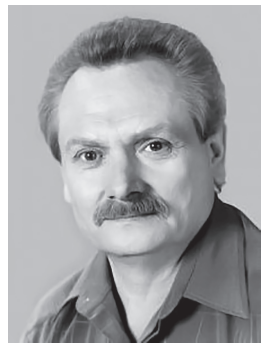

Дмитро Іванов

Дмитро Йосипович Іванов. Лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка 2010 року за книгу поезій «Село в терновому вінку».

Народився 22 жовтня 1946 року в селі Тарасівці Новгородківського району на Кіровоградщині. Служив у залізничному полку Чернігова. Працював робітником радгоспу імені Фрунзе Чернігівського району.

Закінчив філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка, працював у обласному Будинку народної творчості, а потім переходить на роботу до редакції газети «Гарт», яку очолює з 1991 року. Автор ряду поетичних книжок. Заслужений журналіст України, лауреат всеукраїнських літературних премій — імені Нечуя-Левицького, Сквороди, обласних — імені Коцюбинського, Десняка.

Ганна Арсенич-Баран

Ганна Василівна Арсенич-Баран (нар. 26 червня 1970 в селі Нижній Березів Косівського району Івано-Франківської області), голова обласної організації Національної спілки письменників України. Закінчила філологічний факультет Івано-Франківського педінституту ім. В. Стефаника.

З 1998 року живе в Чернігові. Нині — завідувач кафедри обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. К. Ушинського. Кандидат філологічних наук, доцент.

Авторка 6-ти поетичних збірок, 5-ти книжок прози, трьох романів, численних посібників з української мови й літератури, словників.

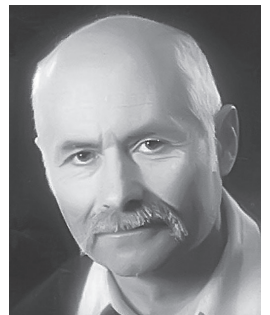

Василь Струтинський

Василь Миколайович Струтинський (12. 04. 1946, с. Кремне на Волині — 3 0. 04. 2003, Чернігів). Дитячі роки провів на Житомирщині, майже 40 років мешкав на Чернігівщині. Закінчив музично-педагогічний факультет Ніжинського педінституту ім. Гоголя. Багато років працював журналістом у чернігівській пресі і на радіо. В 1992 разом з колегами заснував журнал «Чернігів» (нині «Літературний Чернігів»).

Протягом 1982–2002 рр. видав 9 книжок, з яких 6 поетичних та прозових для дітей і 3 — для дорослих (поезія).

Лауреат кількох літературних премій.

Микола Турківський

Турківський Микола Петрович (16. 05. 1937, с. Линовиця Прилуцький район — м. Прилуки).

Закінчив Дніпропетровське художнє училище. Працював на Прикарпатті майстром різьби по каменю, по дереву, художником оформлювачем. У 1971 році переїхав з сім'єю в Прилуки і пов'язав трудову діяльність із заводом «Будмаш» (1971–1987). Автор близько 20-ти книжок поезії, в тому числі кількох для дітей. Багато з них ілюстрував як художник.

Лауреат обласної літературної премії ім. М. Коцюбинського.

Чернігівський обласний академічний музично-драматичний театр імені Тараса Шевченка

Віра Тимченко
Режисер-постановник, Заслужений діяч мистецтв України.

У 1967 р. закінчила акторський факультет Харківського інституту мистецтв ім. І. Котляревського, а в 1976 р. – режисерський факультет цього ж інституту. З 1967 по 1971 р. працювала на посаді артистки драми у Кіровоградському облмуздрамтеатрі ім. М. Кропивницького, потім дванадцять років працювала режисером-постановником у Запорізькому театрі ім. В. Магара. У 1988 р. була запрошена на посаду режисера-постановника до Чернігівського облмуздрамтеатру ім. Т.Шевченка.

За час роботи в Чернігівському театрі здійснила постановку багатьох різножанрових вистав сучасного та класичного репертуару. У 1994 р. за постановку вистави «Закон» В. Винниченка на чернігівській сцені В.Тимченко було присуджено обласну літературно-мистецьку премію імені М. Коцюбинського.

У 2009 р. В.Тимченко було присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України».

З 1989 р. В. Тимченко очолює первинний осередок Національної Спілки театральних діячів України при театрі ім. Т. Шевченка.

Оксана Гребенюк
Заслужена артистка України.

У 1984 році закінчила акторський факультет Київського інституту театрального мистецтва імені І. Карпенка-Карого і за призначенням прийшла на посаду артистки драми до Чернігівського театру імені Т. Шевченка. Провідний майстер сцени.

У минулі роки зіграла, зокрема, такі ролі: Джульєтта – «Ромео і Джульєтта», Галя – «Циганка Аза»; Титанія – «Сон літньої ночі»; Бічі – «Людина і джентльмен»; Маша – «Три сестри». З 2002 року працювала в Донецькому обласному театрі, 2010-го повернулася до Чернігівського. Наступні ролі: Жаклін – «Французька вечеря»; Маркіза де Мертей – «Небезпечні зв'язки»; Елеонора – «Танго»; Солоха – «Ніч перед Різдом»; Куртизанка – «Комедія помилок»; Барбара Сміт – «Тато в павутинні»; Міріам – «Одержима».

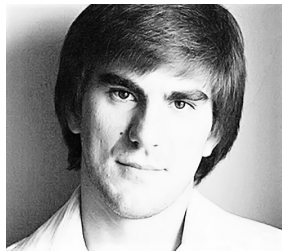
Наталія Максименко
Заслужена артистка України. В театрі з 1988 року. Закінчила Київський університет театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого. Провідний майстер сцени.

Деякі ролі попереднього і діючого репертуару: Елла Делей – «Тітка Чарлея»; Сюзон – «Вісім люблячих жінок»; Лаура Карльє – «Заручини по-французьки»; Мадам де Роземонд – «Небезпечні зв'язки»; Елеонора – «Танго»; Місіс Бейкер – «Вільні метелики»; Емілія – «Комедія помилок»; Місіс Гіббс – «Наше містечко»; Мері Сміт – «Тато в павутинні»; Проня Прокопівна – «За двома зайцями».

Едуард Брагіда
Заслужений артист України. Закінчив Ніжинське культосвітнє училище. Артист-вокаліст. В театрі з 1992 року.

Деякі ролі попереднього і діючого репертуару: Гаррі – «Моя прекрасна леді»; Джек Чесней – «Тітка Чарлея»; Раду – «У неділю рано зілля копала»; Джордж – «Французька вечеря»; Джон Сміт – «Тато в павутинні»; Гнат Карий – «Назар Стодоля»; Граф Альмавіва – «Безумний день, або Весілля Фігаро»; Едік – «Танго»; Голова – «Майська ніч»; Сільвіо – «Слуга двох панів»; Джон Сміт – «Тато в павутинні».

Свєн Бондар
Артист драми. Закінчив Дніпропетровський театральний коледж. В театрі з 2008 року. На Міжнародному фестивалі комедії «Золоті оплески Буковини-2015» у Чернівцях отримав спеціальну відзнаку «Майбутнє української сцени» за роль Антіфоло у виставі «Комедія помилок» В. Шекспіра.

Деякі ролі в діючому репертуарі: Панас – «Наймичка»; Дональд Бейкер – «Вільні метелики»; Леандр – «Скапен»; Коля – «Вій. Докудрама»; Фігаро – «Безумний день, або Весілля Фігаро»; Труфальдіно – «Слуга двох панів»; Василь – «Циганка Аза».

Петро АНТОНЕНКО

Зять

Оповідання

Завертілося з телеграми: «Приїдемо суботу Ніна Валерій».

Увечері на доїнні Галиніні руки звично бігали біля корів, а сама подумки була далеко від ферми.

– Щось ти... світишся вся! – перекрикнула шум електромоторів Надя, сусідка по корівнику.

– А, телеграма ось, – показала Галя зіжмаканого папірця.

– Зять, значить?

– Женишок.

Додому прийшла потемки. На ганку згадала, що треба б вкрутити над східцями лампочку. Днів три як перегоріла, а все ніколи замінити. О, і двері нехай Василь змастить – риплять, як теліга.

– Телеграма од Нінки, – з порогу заявила чоловікові, котрий встромився в газету.

– Листа написати ніколи?

– Ніколи. Завтра приїде. З Валерієм.

– З ким? А, ну-ну, побачимо, що за птиця.

– Так ти, Васю, завтра трохи прибери в дворі.

– Аякже. Візьму відгул і зроблю суботник.

– Ну, чого його викаблучуватися? Стрічай людину свинарником.

– Невеликий пан. Сам, дивись, зі свинарника виліз.

Василь давно примітив, що якимось воно завжди виходить по-жінчиному. Для форсу іноді брикався, як незагнудана коняка, але врешті-решт (що з бабою сперечатися) брався за діло. А потім, зробивши, починав думати, що Галя наче й права, що він теж отак хотів зробити і що взагалі жінка в нього – тямуща молодиця.

Весь ранок Василь протоптався по двору. Підправив ворота, склав дрова, вкрутив лампочку, змастив у веранді двері й переробив ще безліч усякої всячини, якої траплятиметься стільки, скільки ходитимеш по дворищу. І відгул таки взяв після обіду, передавши трактора напарнику. Не будеш же білою вороною: майбутнього зятя треба зустрічати честь по честі.

Зять – тесть. За рік-два ще й дідом станеш. А наче ж, осьдечки, недавно сам бігав до дівчат. І вибігав мітлу непосидющо. Зараз запряже до самого вечора.

За отакими веселими думками не зчувся Василь, як доїхав до обійстя. І перше, що почув, загнувши мотоцикла, – жалізне скавчання їхнього підсвинка.

Колють чи що? Оце так Галя: ще й не зять, а вже свіжиною стрічає. Кабанчика ж до Різдва збиралися вигодувати.

А коли відчинив хвіртку, мало не впав со сміху.

Галя купала поросю. Загнала в ночви і шмарувала якоюсь щіткою – чи не тією, що чистять коней. Поросю кувкало, борсалось в ночвах і шкребло копитцями по дну.

Уранці, поміж іншим, Галя мовила: «У хлівці треба прибрати. І поросю таке замуране». Тоді Василь пустив це повз вуха, аж ось тобі й на!

Закурив, потоптався туди-сюди, плюнув цигаркою:

– Ненормальна.

Це був останній козир. Коли, бувало, суперечка з жінкою заходила в глухий кут, Василь проголошував оце слово і йшов, куди йшли ноги. Зараз уместився неподалік, на східцях ганку, і мовчки спостерігав за «водною процедурою». Таки не стерпів:

– Ти йому рило, рило вмий, Зять же цілуватиме.

– Сиди!

Галя теж уміла говорити коротко.

Гарикатися з жінкою не було ніякого бажання, і Василь зайнявся парканом. Поки прилаштував недороблене вранці, геть і повечоріло.

Обійстя до сеї пори було не впізнати. У дворі – ані зайвої ломачини. Доріжка від хвіртки до веранди припорошена жовтим піском. Умте поросю рохає в хліві. Сховалися в клуню вила й лопати. Зникли старезні велосипедні колеса, що роками висіли на кілці. У хаті сяло так, що страшно заходити. А роззуватися тепер треба було мало не в дворі, бо на веранді розляглася нова килимова доріжка.

Ще раз обігши двір, Галя, видно, зосталася вдоволеною і скомандувала чоловікові: «Поганяй!»

Мотоцикл, вимитий і вичищений, із новим покривалом у колясці, слухняно гойднувся під хазяїном і погурчав на станцію за гостями.

Обережно-обережно Галя причинила двері кімнати.

– Спить? – запитав Василь.

– Сопе й мовчить.

– Тобі теж нічого не розказала?

– Нічого. Одвернулася до стінки.

«Зять» не прийхав.

Прем'єра в театрі ім. Т. Шевченка: «Небезпечні зв'язки»

«Небезпечні зв'язки», або листи, зібрані в одному приватному гуртку осіб і опубліковані паном Ш. де Л. для науки деяким іншим», – саме так, звертаючись до глядачів на початку вистави, сповіщає Оповідач (засл. арт. України Олександр Куковеров). Його роль у виставі різнопланова: він то промовистий Чумний лікар, то безсловесний Мажордом у будинку маркізи, то меткий віконт Слуга, то досвідчений Секундант на дуелі, і знову-таки Оповідач.

26 січня на сцені Чернігівського академічного драмтеатру ім. Т. Шевченка розгорталася подія, образно описані талановитим майстром пера Шодерло де Лакло в одному з найпопулярніших французьких романів XVIII століття. Це видовищна й відверта картина життя паризьких аристократів тих часів, які присвячували переважну частину свого життя адюльтеру й світським інтригам.

Головні герої – цинічна й облудна маркіза де Мертей (засл. арт. України Оксана Гребенюк) і вправний коханець віконт де Вальмонт (арт. Сергій Лефор) – затівають жорстоку гру з розбещення чистих душ. Жертвами інтриганів стають юна Сесіль Воланж (Діана Лозовська), добродісна мадам де Турвель (Ірина Лозовська) і простодушний шевальє Дансені (Сергій Пунтус). Важливу роль у сюжеті відіграють і зворушливий образ тітоньки віконта мадам де Роземонд (засл. арт. України Наталія Максименко) і матінки, заклопотаної вла-

штуванням долі дочки, мадам де Воланж (Світлана Бойко).

Режисер-постановник, заслужений артист України Андрій Бакіров разом з художником по костюмах Алією Байтеновою створили видовищний спектакль у краєвих традиціях класичного театру – з такими, що справляють враження розкішних інтер'єрів, декораціями, пишним вбранням і майстерно виконаними перуками діючих осіб. Звукове оформлення фрагментами з опери-балету Жана-Філіпа Рамо – ностальгічні акорди клавесину, оксамитове вібрування струн віолончелі, потужне суголосся хорового співу – надзвичайно посилювало сприйняття дійства.

Персонажі ніби діють поза часом, наголошуючи на глибині тек-

стів, які звучать надивовижу по сучасному.

Після завершення вистави глядачі бурхливими оваціями дякували артистам.

Вітаючи творчий склад з прем'єрою, директор театру Сергій Мойсієнко зазначив, що реалізація проекту стала можлива завдяки підтримці Українського культурного фонду, який наприкінці 2020 року виділив кошти на постановку цього спектаклю.

Запрошуємо на наступні покази вистави «Небезпечні зв'язки», що відбудуться протягом 95-го театрального сезону, зокрема 4 і 17 лютого.

Раїса МІНЕНКО,
керівниця літературно-драматургічної частини театру

Цензура в СРСР

Опір і протести

Проти цензури протестували відомі письменники, вчені і громадські діячі. Протести почалися майже відразу після введення цензури. Вже 26 листопада 1917 року «Спілка російських письменників» випустила спеціальну одноденну «Газету-протест». На захист свободи преси». У ній опублікували свої матеріали Зінаїда Гіппіус, Євген Замятін, Віра Засулич, Володимир Короленко, Дмитро Мережковський, Олександр Потресов, Федір Солугуб, Пітирим Сорокін та ін.

Проти «свавілля місцевої бюрократії», «комісарів великих і маленьких» протестували делегати Першого Всеросійського з'їзду радянських журналістів, що проходив у Москві в листопаді 1918 року.

8 листопада 1923 року Максим Горький написав Владиславу Ходасевичу: *«Из новостей, ошеломляющих разум, могу сообщить, что... в России Надеждою Крупской и каким-то М. Сперанским запрещены для чтения: Платон, Кант, Шопенгауэр, Вл. Соловьёв, Тэн, Рёскин, Ницше, Л. Толстой, Лесков, Ясинский (!) и ещё многие подобные еретики. И сказано: «Отдел религии должен содержать только антирелигиозные книги». Всё сие – отнюдь не анекдот, а напечатано в книге, именуемой «Указатель об изъятии антихудожественной и контрреволюционной литературы из библиотек, обслуживающих массового читателя».*

Ряд радянських учених висловлювали відкрите обурення некомпетентними діями радянських цензорів.

«Важко врахувати шкоду цензури – цілком бездарної, неосвіченої, яка, можливо, свідомо заважає науковій роботі в нашій країні», висловився академік В. Вернадський.

У травні 1967 року письменник Олександр Солженіцин розіслав те, що здобуло широку популярність серед радянської інтелігенції і на Заході, – «Лист з'їзду Спілки письменників СРСР». У листі, зокрема, було сказано: *«Не предусмотренная конституцией и потому незаконная, нигде публично не называемая, цензура под затуманенным именем Главлита тяготеет над нашей художественной литературой и осуществляет произвол литературно неграмотных людей над писателями. Пережиток средневековья, цензура долакивает свои мафусаиловы сроки едва ли не в XXI век! Тленная, она тянется присвоить себе удел нетленного времени: отбирать достойные книги от недостойных».*

10 грудня 1975 року Олена Боннер, дружина академіка Андрія Сахарова, оголосила в Осло текст Нобелівської лекції Сахарова, в якій він вимагав існування іншого «свободи совісті, існування інформованої громадської думки, плюралізму в системі освіти, свободи друку і доступу до джерел інформації».

Проти цензури публічно протестували також Михайло Булгаков, Михайло Зощенко, Володимир Войнович, Костянтин Симонов, Олександр Твардовський, Корній Чуковський, Костянтин Федін, Віктор Шкловський, Ілля Еренбург та багато інших.

Цензура і еміграція

Цензура часто призводила до того, що талановиті люди творчих професій не могли реалізувати своїх здібностей у СРСР.

Ряд відомих прозаїків (наприклад, Євген Замятін, Олександр Солженіцин, Віктор Некрасов, Володимир Войнович, Сергій Довлатов, Андрій Синявський, Анатолій Гладилін), поетів (Йосип Бродський, Юз Алешковський, Олександр Галич), художників (Костянтин Коровін, Олександр Бенуа, Михайло Шемякін), співак Федір Шалапін і багато інших діячів культури були вимушені емігрувати або були вислані з країни.

Аналогічна проблема існувала серед учених, особливо гуманітаріїв. Прикладами є вислані за кордон соціолог Пітирим Сорокін, філософи Іван Ільїн, Микола Бердяєв і Семен Франк, історики Олександр Кізоветтер і Сергій Мельгунов, емігрували соціолог Георгій Гурвич, філософ Василь Зеньковський, історик Семен Дубнов і багато інших.

Обхід цензурних обмежень

Як методи обходу цензури використовувалися іносказання (езопівська мова), самвидав, контрабанда, видання за кордоном («тамвидав») й інші способи.

Наприклад, в Одесі з 1967 по 1982 роки функціонувала підпільна бібліотека невідцензурної літератури і самвидаву, якою користувалося близько 2000 читачів.

Активними борцями з політичною цензурою були радянські дисиденти.

Основний метод поширення інформації – самвидав. Перший у СРСР невідцензурний правозахисний інформаційний бюлетень «Хроника текущих событий» поширювався в самвидаві з квітня 1968-ого по листопад 1983 року.

Аналогічною діяльністю займалися Московська Гельсінська група, Вільне міжпрофесійне об'єднання трудящих та інші організації.

Наприкінці 1978 року в самвидаві з'явився літературний альманах «Метрополь» з указанням імен авторів і упорядників, серед яких були відомі письменники Василь Аксьонов, Андрій Бітов, Віктор Єрофеев, Фазиль Іскандер, Євген Попов, Белла Ахмадуліна, Володимир Висоцький, Семен Ліпкін, Андрій Вознесенський. За словами Людмили Алексєєвої, це був перший такий масовий випадок «явочного здійснення письменниками-професіоналами свободи творчості в обхід цензури». Автори і укладачі зазнавали переслідувань.

З появою в населення великої кількості побутових магнітофо-

нів в обхід цензури стали поширюватися (вільно копіюватися на носії) рок-музика і авторські пісні, а з появою відеоманітофонів – невідцензурні зарубіжні фільми, доставлені контрабандою.

Вплив цензури на культуру і науку

Описуючи ряд абсурдних цензурних заборон, А. Кустова робить такий висновок: *«В те годы придирчивость цензуры часто вызывали тексты, вовсе не претендовавшие на подрыв устоев. Но в том-то всё и дело, что тоталитарная цензура не делает различия между главным и второстепенным, существенным и маловажным. Главная её задача – устрашение всех пишущих, порождение тотального страха, воспитание писателей-конформистов и изоляция неугодных власти авторов».*

Є й інші погляди на роль цензури в радянському суспільстві. Наприклад, Йосип Бродський вважав, що подолання цензурних рогаток стимулювало творчість і розвивало талант. Необхідність майстерного володіння художньою формою для обходу цензури мала наслідки не лише для письменників, а і для читачів, глядачів, таким своєрідним шляхом сприяючи культурному розвитку аудиторії.

Для прикладу можна назвати фільми видатного кінорежисера Ельдара Рязанова. «О бедном гусаре замолвите слово» – це розвінчання тоталітарної системи, і нехай навіть на екрані царська Росія, розумний глядач асоціював це з дійсністю СРСР. Або фільм «Гараж» – гостра сатира на так званий «радянський спосіб життя» і «радянську людину».

Існує думка, що лише після скасування цензури насильство на кіно- і телеекрані стало масовим явищем. Проте доктор педагогічних наук професор А. Федоров вказує, що «у 20-их – 50-их роках у кінотеатрах, а в 60-их – 80-их роках – на кіно- і телеекранах демонструвалося немало вітчизняних фільмів, що оспівують і пропагують так зване «революційне насильство», «революційний терор», породжені «класовою боротьбою», «диктатурою пролетаріату».

Як пише кінознавець Олег Ковалов, «жорстокішого і натуралістичного кінематографа, ніж радянський, у 20-ті роки, у світі просто не було – «буржуазна цензура» не пропустила б на екрани і сотої долі тих звірств, які живописали вітчизняні стрічки про революцію».

Ідеологічна цензура завдала серйозної шкоди розвитку гуманітарних наук у СРСР. Будь-які наукові дослідження, що не відповідали ідеології марксизму-ленінізму, фактично були заборонені. Будь-які відхилення від поточної політики навіть у рамках загально комуністичної ідеології зазнавали остракізму і репресій. 1984 року увесь наряд 645-го випуску «Вчених записок» Тартуського університету був знищений через згадування імен Гумільова і Бердяєва.

Навіть твори основоположника комунізму Карла Маркса зазнали цензури. Так, у повному зібранні творів К. Маркса і Ф. Енгельса не виявилось роботи Маркса «Історія дипломатії в XVIII столітті» – її опублікували лише за часів «відлиги» в 1960-ті роки. За словами академіка Юрія Афанасєва, цензура проявилася тому, що Маркс «вторгся в святая святых нашей самобытности: заговорил о сомнительной нравственности и неприглядной природе княжеской власти на Руси, высказал своё мнение о причинах возвышения Москвы».

У природничих науках проблема цензури позначалася не так сильно, проте в ряді галузей (наприклад, у генетиці й кібернетиці) це призвело до серйозного застою на довгі роки.

Цензура і Нобелівські лауреати

Літературні твори всіх лауреатів Нобелівської премії з літератури російського і радянського походження так чи інакше зазнали цензурних обмежень.

Твори Івана Буніна, що емігрував під час громадянської війни, зовсім не видавалися в СРСР з 1929 по 1954 роки, а ряд творів опублікували тільки після перебудови.

Борис Пастернак був виключений зі Спілки письменників СРСР, а його головний прозовий твір – роман «Доктор Живаго» – заборонили до видання в СРСР, що не заважало засудженню автора тими, хто роману не читав. «Доктор Живаго» опублікували в СРСР тільки 1988 року.

Творам Михайла Шолохова пощастило більше – письменнику вдалося всупереч цензурі опублікувати роман «Тихий Дон», хоча й після численних переробок, а в творі ж показана трагедія донського козацтва в роки революції та громадянської війни.

Олександр Солженіцин зазнав переслідувань за свою літературну діяльність від 1965 року. Потім був виключений зі Спілки письменників СРСР, позбавлений громадянства й висланий із країни. Роман «Архіпелаг ГУЛАГ» та інші твори письменника були заборонені до друку в СРСР і поширювалися до перебудови тільки в самвидаві.

Йосип Бродський був вимушений виїхати з Радянського Союзу після кримінальних і психіатричних репресій, а його твори стали публікуватися в СРСР лише від 1990 року.

Твори зарубіжних Нобелівських лауреатів також зазнавали цензури, зокрема роман Ернеста Хемінгуея «По кому подзвін», роман Генріха Бьолля «Груповий портрет з дамою».

Цензура і національне питання

Особливої гостроти цензурні обмеження набували при обговоренні національних питань. Згідно з діючими ідеологічними установками, в СРСР не було міжнаціональних протиріч і про-

блем. Тому цензурні органи на місцях звертали особливу увагу на матеріали зі згадкою замість «радянського народу» тих або інших національностей.

У 1937 році в Ленінграді були закриті ряд газет, що виходили національними мовами (фінська й інші).

У Латвії заборонялося публікувати матеріали про репресії 1937 – 1938 років стосовно комуністів-латишів, про насильницьку депортацію населення Латвії в 1941 і 1949 роках, обговорювати питання освоєння латиської мови не латишами і т. д. Аналогічні проблеми були і в інших національних республіках.

Рівні цензури

Дослідник радянської цензури Арлен Блюм виділяє 5 рівнів цензури:

1. Самоцензура.
2. Редакторська цензура.
3. Головліт.
4. Цензура каральних органів.
5. Ідеологічна цензура Компартії.

Якщо в перші радянські роки цензорам доводилося редагувати і забороняти безліч творів, що суперечать комуністичній політиці, то надалі автори й редактори самі стали намагатися підлаштуватися під цензурні обмеження. Так виникло явище самоцензури.

Наступним рівнем була редакторська цензура і цензура в творчих спілках. Як пише Арлен Блюм, «до 40 – 50-их років редактори, як правило, вже підмінювали цензорів, залишаючи їм контроль за дотриманням переважно військово-економічного переліку закритих відомостей».

Органи державної безпеки СРСР – ДПУ/ОДПУ – НКВС – МДБ – КДБ – також займалися питаннями цензури (спочатку для цього в ГПУ був створений політвідділ, який у результаті ряду реформ став 5-им управлінням КДБ). У 1920-ті роки вони виконували по суті надцензурні функції, перевіряючи роботу цензорів Головліту і конфіскуючи твори, які були випадково пропущені ними.

Від 1940-их років держбезпека стала замовляти Головліту експертизу «антирадянської пропаганди» в знайдених органах безпеки при обшуках і конфіскаціях творах. У 1970-ті роки КДБ не допускав до друку творів письменників-дисидентів, а також курував їх «справи». Найважливішу роль держбезпека відігравала при контролі інформації з-за кордону: всі листи, посилки і т. п. були поставлені під нагляд.

Комуністична партія була останньою і найвищою інстанцією в цензурі, що вирішувала долі авторів, творів, видавництва і засобів масової інформації. Від партійних структур виходили директивні вказівки, обов'язкові для виконання всіма державними органами.

Протест проти репресій і троє його ініціаторів

4 вересня 1965 року в київському кінотеатрі «Україна» під час прем'єри фільму «Тіні забутих предків» відбувся чи не перший публічний протест проти політики нищення української інтелігенції. Ініціаторами акції були Іван Дзюба, Василь Стус та В'ячеслав Чорновіл.

Сьогодні навколо того справді неймовірного для тодішнього Києва дійства накручено чимало різних вигадок, тому надам слово учасникові подій, а водночас професійному літературознавцю й історіку культури Роману Корогодському: «1965 рік. Кінотеатр «Україна». Прем'єра фільму «Тіні забутих предків». Іван Дзюба повідомляє про арешти української творчої інтелігенції. Що здіялося в залі! А на естраді! Гебешники кричать: «Провокація!» Ввімкнули гучномовці, щоб заглушити Дзюбу. І тут у двох проходах з'являються Василь Стус і Славко Чорновіл і закликають глядачів на знак протесту встати. Встала купка людей. Я оглянувся – може, 50 – 60 людей стояли. Зал був набитий – 800 місць... Але факт відкритого протесту відбувся». (Літер. – Сучасність, №4, 2003).

Подія ця стала закономірним наслідком і продовженням того, що відбувалося в попереднє десятиліття в СРСР та УРСР зокрема.

Після 1956-го, особливо в першій половині 1960-х, коли в СРСР відбулася бодай часткова десталінізація, культура в радянській Україні стала на шлях відродження. Знов-таки, часткового, обмеженого ідеологічними маркерами, але все-таки з таборів і заслання повертаються вцілілі інтелігенти, репресовані від 1929-го до 1953-го. Спілку письменників УРСР 1959 року очолює Олесь Гончар, чий погляд резонує з ідеями націонал-комунізму двадцятих, і вперше ЦК КПУ починають очолювати етнічні українці; частина з них, чия юність припала на часи Розстріляного Відродження, має певний сантмент до української культури. Передусім ідеться про Петра Шелеста, який 1957 року очолює Київський обком КПУ, а 1963 року стає першим секретарем ЦК КПУ, про Федора Овчаренка (секретаря ЦК КПУ), про Петра Тронька (заступника голови Ради Міністрів УРСР) та деяких інших партійних діячів.

Десталінізація ця була вимушеною: сталінський режим загнав радянську імперію в глухий кут граничної неефективності в усіх царинах, включно з тим, що стосувалося військово-промислового комплексу (не випадково ж ядерний і ракетний проекти очолював Лаврентій Берія:

без викрадення західних атомних секретів і застосування трофейних німецьких ракетних технологій наздогнати передові держави СРСР ніколи б не зміг). Тим більше, що у світі розпочалася бурхлива науково-технічна революція; а наукова, як і будь-яка, творчість вимагає хоча б обмеженої певними рамками, але свободи.

Верхівка партійної номенклатури намагалася знайти бодай якийсь вихід з нової ситуації і змушена була піти на певну лібералізацію режиму. Отож відкрилася частина правди про сталінізм, стало можливим хоч б часткове, теоретичне осмислення нових явищ суспільного життя, було реабілітовано деяких діячів епохи «українізації», які загинули в таборах ГУЛАГу. Радянський Союз став відкритим зовнішньому світові. Нова освічена генерація (мільйони й мільйони!) науково-технічних працівників закономерно тяглася до «високої» культури, ставши вдячною аудиторією майстрів мистецтва.

Разом з тим культурні процеси відбувалися суперечливо, особливо в так званих національних республіках. Як писав уже в 1990-ті активний учасник тих процесів Євген Сверстюк, «за критичні слова проти «старшого брата» в Україні і в Литві, в Молдавії і Бурятії хапали людей, карали і судили як за виступ проти влади, в той час як «армашек» чи «хахлів» – критикуй! Можна було відмовитись від будь-якої мови, але відмова від російської – кримінал. Зрештою, можна було в республіках зайнятись творчістю Пушкіна – і вами не буде займатись КГБ. Якщо ж ви допомагаєте відкрити російські дитсадки і школи – ваша ідейність патентована».

Тому будь-яка культурницька діяльність, якщо вона намагалася справді дійти реальних коренів українського буття, звернутися до реальних постатей достойників нації, неодмінно набувала характеру «політики» (слово це в радянському лексиконі мало неодмінно негативний відтінок, якщо не йшлося про «мудру політику партії»). І ті, хто послідовно займався культурницькою роботою, логікою життя ставилися перед дилемою: або спробувати обмежити свої дії межами лояльності, або йти на конфронтацію з владою.

А на додачу принципово новим явищем початку 1960-х стали громадські організації. Номінально такі організації діяли й у сталінську добу, але вони були цілковито підпорядковані владі. Коли послабився тиск на суспільство з боку держбезпеки, коли хрущовська відлига призвела до поживлення культурного життя, коли молодь стала одним із головних знарядь боротьби між певними групами в керівництві КПРС (скажімо, ентузіазм комсомольців при освоєнні цілин чи будівництві гігантів індустрії в Сибіру використав Хрущов, щоби побороти позиції своїх опонентів у парткерівництві), то всередині цілої низки громадських організацій почалися процеси ідейного розмежування та бродіння.

У першій половині 1960-х років роль осереддя україноцентричних настроїв у столиці УРСР відігравав Клуб творчої молоді (КТМ), який зібрав чи-

малі сили молоді інтелігенції, далеко не тільки етнічних українців за походженням. Аналогічний клуб – «Пролісок» – існував у Львові. Чималі сили інтелектуально-культурницької опозиції до офіційних ідеологем і чиновного завзяття концентрувалися у творчих спілках.

У жовтні 1964-го Хрущова зняли з усіх посад. Нове керівництво СРСР на чолі з Леонідом Брежнєвим взялося «наводити лад» у державі. У серпні й вересні 1965 року здійснили серію арештів серед української інтелігенції, здебільшого молоді. Серед арештованих були літературний критик Іван Світличний, психолог Михайло Горинь, викладачі Михайло Осадчий і Михайло Косів, Валентин Мороз і Дмитро Іващенко, архівіст Мирослава Зваричевська, модельєр Ярослава Менкуш, студент Ярослав Геврич та інші. Список арештованих здавався випадковим; проте реально в нього потрапляли ті з інтелігентів, хто демонстрував духовну опозицію якщо не режимові загалом, то деяким найбільш одіозним його сторонам.

Але репресивна кампанія, усупереч намірам влади, не налякала інтелігенцію, навпаки, вона стала імпульсом розвитку визвольного і правозахисного рухів в УРСР, викликавши, зокрема, й акцію протесту на прем'єрі фільму Сергія Параджанова та Юрія Іллєнка «Тіні забутих предків».

Іван Дзюба на той час уже здобув собі достатньо вагоме ім'я як літературний критик, публіцист і редактор; кілька років він завідував відділом критики журналу «Вітчизна», звідки був звільнений «за ідеологічні помилки», а на момент акції протесту працював редактором у видавництві «Молодь». Василь Стус був аспірантом Інституту літератури, перед цим два роки пропрацювавши літературним редактором україномовного варіанту газети «Соціалістичний Донбас», й автором низки літературно-критичних статей та поданої до видавництва першої збірки віршів «Круговерть». В'ячеслав Чорновіл на момент акції протесту працював у газеті «Молода гвардія»; він – єдиний серед цієї трійки – мав журналістську освіту, закінчивши з відзнакою відповідний факультет Київського університету. Три роки Чорновіл пропрацював у Львові редактором міського телебачення, тоді ж почав виступати як літературний критик та історик літератури. Потім він по-

вернувся до Києва, сподіваючись на навчання в аспірантурі та наукову роботу, але до аспірантури й захисту майже готової дисертації його не допустили, попри складені на «відмінно» кандидатські іспити.

Інакше кажучи, всі троє ініціаторів акції протесту мали прямий стосунок до журналістики

в різних її іпостасях, і це не випадково: за часів хрущовської «відлиги» радянські газети й журнали, хоча й далеко не всі, стало можна читати нормальної людині, в них, окрім пропаганди, з'явилися «живі» тексти найрізноманітнішого ґатунку. Завоювала собі місце не тільки спущена «згори», а й ініційована самими журналістами критика, нехай і «окремих недоліків», міщанства, бюрократизму. Пішли ланцюгом викриття Берії, потім «антипартійної групи» Молотова, Маленкова, Кагановича та «присталого до них» Шепілова, потім ще деяких партійних босів і, звісно, самого Сталіна. Ну а новопостале телебачення вимушено (не було відповідної якісної апаратури, придатний для запису програм відеоманітофон з'явився на Заході тільки 1956 року, а в СРСР пізніше) взагалі випускало свої програми в ефір «наживо» – звісно, під суворим контролем, але творча імпровізація в межах дозволеного стала неодмінною складовою багатьох телепрограм...

А водночас не випадково всі троє мали так само безпосередній стосунок до літератури, до красного письменства. Річ у тому, що література в СРСР за своїм єством була відносно вільнішою від, скажімо, філософії, зведеної до ролі «прислужниці ідеології». А в період відлиги література одержала змогу ставити гострі соціальні й світоглядні питання, хоча й робилося це у вимушено завальованих формах. Скажімо, в написаному в першій половині 1960-х романі російського письменника-фронтовика Олександра Крона «Дім і корабель» дія відбувається у блокадному Ленінграді; у розпал страшного голоду головній героїні офіцер-інтендант, який залицяється до неї, приносить свіжий торт. У рукопису це був не інтендант, а політрук, хоча й тиловий. Крона змусили виправити «ідеологічну помилку», але головне лишилося: у блокадному місті для певної публіки працював кондитерський цех. Він і справді працював, і партайгеноссе Жданов (той самий, що по війні громив Ахматову та Зоценка) настільки розжирів, що з «великої землі» літаком йому доправили спеціального тренера з лікувальної фізкультури... Ясна річ, ані в історичній розвідці, ані в публіцистичному тексті про цей кондитерський цех розповісти було неможливо; а от у романі на це вдалося натякнути.

У ці самі роки вийшов роман Олесь Гончара «Людина і зброя», головний герой якого – студент, а потім боєць студентського батальйону Богдан Колосовський – протистоїть у літні дні 1941 року не тільки нацистській вояччині, а й (бо син «ворога народу»!) сталінському режиму. Роман має виразно антивоєнну тональність, засуджуючи війну як таку, що відверто суперечило радянській ідеології та діям режиму Хрущова (вторгнення до Угорщини 1956 року та Карибська криза 1962 року, яка поставила світ на межу ядерної війни).

Отже, акція протесту 4 вересня 1965 року насправді не була випадковістю. Не були випадковими й наступні акції. Як писав у присвяченому політич-

ним репресіям і поширюваному самвидавом журналістському розслідуванні «Лихо з розуму» В'ячеслав Чорновіл, «у високі інстанції пішли запити, підписані авторитетними людьми. Молодь всіма засобами демонструвала свою солідарність із заарештованими. Під час судових процесів у Києві та Львові виникали стихійні маніфестації, протести». Серед тих, хто публічно висловлював солідарність із заарештованими, були авіаконструктор Олег Антонов, кінорежисер Сергій Параджанов, письменник Олесь Гончар. А Іван Дзюба у відповідь на репресії за кілька місяців написав свою знамениту науково-публіцистичну розвідку «Інтернаціоналізм чи русифікація?», яка була навіть опублікована в УРСР, щоправда, під грифом «Для службового користування» і накладом у кілька сотень примірників. Історик Юрій Шаповал зазначає, що ця розвідка й акції протесту до певної міри загальмували процеси репресій і русифікації – аж до 1972 року, коли пройшла нова хвиля арештів серед інтелігенції, а Петро Шелест втратив посаду за «ідеологічні помилки».

Утім, ініціатори акції протесту зазнали репресій одразу: Івана Дзюбу було звільнено з видавництва «Молодь», В'ячеслав Чорновіл втратив роботу в газеті «Молода гвардія», Василя Стуса відраховали з аспірантури Інституту літератури. Часи-

бо, попри першу хвилю арештів інтелігенції, були ще доволі «вегетаріанські». За ґратами Чорновіл опиниться 1967 року, Дзюба та Стус – 1972 року. Василь Стус помер чи був убитий в ув'язненні 4 вересня (випадковий чи не випадковий збіг дат?) 1985 року, В'ячеслав Чорновіл за нез'ясованих обставин загинув в автокатастрофі 25 березня 1999 року, Іван Дзюба, попри вік і стан здоров'я, продовжує наукову та публіцистичну діяльність: так, навесні цього року побачила світ його книжка «Донецька рана України. Історико-культурні есеї». Найвищі відзнаки за власне журналістську діяльність здобув В'ячеслав Чорновіл, який став лауреатом Міжнародної журналістської премії імені Ніколаса Томаліна (1975) і Державної премії України імені Шевченка в розділі «публіцистика» (1996).

Отож чи не стала проведена півстоліття тому акція протесту відповіддю – крім іншого – на запитання: «Чи завжди журналіст має бути лише спостерігачем подій?»

Сергій ГРАБОВСЬКИЙ,
публіцист, політолог, історик
Mediasapiens, 04.09.2015

На помин Тарасової душі

Пішов з життя Тарас Дудко – лікар, громадський діяч, небіж Олександра Довженка.

В січні уже нового, 2021-го: у Москві помер Тарас Миколайович Дудко (6.04. 1940, Київ – 3.01. 2021, Москва). Упродовж останнього року хворів, на зв'язок не виходив.

3 історії роду

По суті справи порвалася остання жива родина нитка, що єднала нас з Олександром Довженком. Тарас Дудко народився в родині Довженкової сестри Поліни (Параскеви) Петрівни (Дудко-Довженко і її чоловіка Миколи Дудка. І мати, й батько були лікарями, за їхнім прикладом обидва сини стали медиками. Старшого сина назвали на честь дядька, Олександром (1.05. 1936 – 2.04. 2015), молодшого (за підказкою Олександра Петровича) Тарасом. І Олександр, і Тарас по закінченні інституту жили і працювали в Москві...

Сама історія родини Дудків-Довженків напрощуд цікава. Микола Дудко (1901–1978) був лікарем-хірургом, доктором наук, професором. Під час війни – польовий хірург, прототип Довженкового оповідання «Стий, смерть, зупинися!». Хоча іноді Довженко адресує йому, у своїх Щоденникових записах, і доволі дратівливі, уїдливі характеристики. Трапляється таке між родичами...

А 21 квітня 1978 року Миколу Дудка знайшли мертвим у своїй власній квартирі на вулиці Горького 4/6 (нині Антоновича). Знайшли з перерізнаним горлом, із зв'язаними руками й ногами. Убивць, здається, не дуже й шукали... Та смерть лишилась загадкою і болючою зарубкою в пам'яті Тараса Дудка.

Того ж таки 1978-го, у листопаді, пішла з життя і Поліна Петрівна (1901–1978). Лікар-терапевт, учениця М.Стражеска, працювала у Жовтневій (тепер Олександрівській) лікарні.

Звісно, треба згадати діда й бабусю Тараса і Олександра Дудків, Петра Семеновича і Одарку Єрмолаївну Довженків. Після їхнього переїзду до Києва із Сосниць, у другій половині 1930-х, вони жили разом із родиною дочки. До війни за адресою вулиця Леніна (тепер Богдана Хмельницького), 9.

В роки окупації Петро Семенович і Одарка Єрмолаївна мешкали десь на Куренівці. У 42-му він помер, похований на Куренівському цвинтарі. По війні знайти могилу не вдалося. Символічне поховання – на Байковому, поруч Одарки Єрмолаївни та подружжя Дудків.

У листопаді 1943-го Олександр Довженко, разом з військами Червоної армії, опиняється в Києві. Одразу ж на квартирі, ту саму по вулиці Леніна – в надії, що там мешкають батьки. Зрештою, мати знайшлася, Довженко забирає її до Москви, десь з рік вона живе в його квартирі на Кутузовському проспекті. Стосунки з невісткою, Юлією Солнцевою, і тещою Надеждою Павлівною, не склались. Одарка Єрмолаївна повернулася до Києва і жила в родині дочки (адреса була вже іншою, уже названа Горького 4/6), до самої смерті у 1948 році.

Зберігся лист Довженка до матері й сестри, уже після повернення Одарки Єрмолаївни до Києва. Подаю фрагмент листа за оригіналом, без літературних правок.

10-IX-44, Москва.

«Дорогий мій рід!

[...] Жалько мені матері. Як вона там? Усе, видно, ворожить, випитує на картках долю, а доля щодня обдурює нас усіх, як базарна перекупка. Ну я все-таки рад за матір, що немає вже там у Києві отієї поганої черепахи, отієї шерепа, юкла Павловни (так у тексті; йдеться про тещу Довженкову Надежду Павловну. — С.Т.), що так обіжала щодня маму, хуже за Нирчину (Кирчину? Нрзб) Параску, не давала їй не їсти, не пити, не сахару! А зла була, а що горда, добра б їй не було – нема! Кончилось. Немає Надежди, не Маєри Ахтанасевни (хатня робітниця. — С.Т.), не Юлі (Юлія Солнцева, дружина Довженка. — С.Т.), що скипалася щодня за грязь – все осталося в Москві. Київ, садо-

чок, своя сторона, хіба тільки Тарас і Шура допекають, да може чим куховарка не вгодила – оце, видно, і все. Зате весело, не те що в Московському домі: то не було не стукнуть, не крикнуть, не очинить дверей – сердиті все да серйозні, лиха година, ну! І як бо так можна жити, хай бог милує?».

«Зате весело!»

Тарас і Шура – це і є діти Поліни Петрівни та Миколи Омеляновича. «Зате весело!» – ось що головне. Тарас Миколайович намалював мені схему їхньої квартири на Горького – у кожному була своя кімната, у бабусі так само. Значно пізніше, уже на початку 1980-х, по смерті батьків, Олександр і Тарас Дудки передадуть облаштування квартири до Центрального державного музею-архіву літератури і мистецтва України, де є меморіальна кімната Довженка. Та сама, в якій жила Одарка Єрмолаївна і де жив сам Довженко під час своїх візитів до української столиці.

Довженко з племінниками: Тарасом (зліва) і Олександром. Фото з архіву Олександра Довженка

Стосунки Довженкової дружини Юлії Солнцевої і родини Дудків не склалися. Коли я друкував спогади Солнцевої (книга «Довженко без гриму», 2014), то навіть змушений був вдатися до купюр: надто вже радикально-злісно і несправедливо. «Я завжди с ужасом смотрела на эту семью Довженко, и когда они приходили к нам, я еле выдерживала их присутствие...». І т. д.

Дудки так само були налаштовані вороже до Юлії Іполитівни, були переконані у її співробітництві з НКВД-КГБ і навіть підозрювали її (знаю з розповідей Тараса Миколайовича) у тому, що вона зумисне нічого не зробила для того, аби унеможливити раптову смерть Довженка в кінці листопада 1956 року, напередодні його запланова-

ної поїздки до Франції.

Сам Тарас Миколайович Дудко був лікарем-психіатром, наркологом, доктором медичних наук. Окрім медичної (закінчив Київський медінститут, 1963), мав ще й філософську освіту (відповідний факультет Київського університету, 1968). Від 2004 працював директором московського Інституту реабілітації ННУ наркології.

Доволі часто навідувався до Києва. А у Москві очолював нині забронену російською владою Об'єднання українців Росії. Поглядів своїх на політику Путіна і російської влади не приховував.

Тарас Дудко був одним із фундаторів і видавців альманаху «Провісник», в якому друкувалися матеріали, присвячені Олександрові Довженку. На жаль, в останні роки видання припинило своє існування...

... І невимовно сумно

Я зустрічався багато разів з Тарасом Ми-

р'яні. Ми поїхали у Переделкіно, оскільки стало відомо, що Довженкова дача стала власністю знаменитого художника, скульптора Зураба Церетелі. Він, власне, був господарем колишньої (теж колишньої) дачі Наді Леже, вдови знаменитого французького художника, садиби, яка знаходиться навпроти. Тепер він прикупив ще одну – для свого онука... Це був початок «нульового» десятиліття. Все обнулялось, буквально все.

Ми побачили Довженкову дачу уже при останній її схлипах. Потужні машини все руйнували, «до основанья, а затем...». Зате мали побудувати будову зовсім інших розмірів і стилю.

Я з болем дивився на одразу посіріле обличчя Тараса Миколайовича, на спалені болем очі. Тут він був у дитинстві, то була часточка світу його славетного дядька. Тепер її нищили бульдозерами.

Небіж був схожим на Довженка – особливо у профіль. Отоді, в Переделкіно, я зауважив це чи не вперше.

Тепер немає і самого Тараса Дудка. Невимовно гірко, страшенно сумно. Тепер вони усі там, на небесах. Колись Довженко, у Щоденникових записах, перераховував усіх братів і сестер: Ларіон, Сергій, Грицько, Іван, один безіменний, нехрещеним немовлям умер, Оврам, Андрій, Килина, Параска, Мотря, Галька – усього одинадцять: померлих. Дорослого стану дісталися тільки двоє – Олександр і Параскева, вона ж Поліна, матінка Тараса і Олександра Дудків.

Там вони усі, вже всі там. Царство Небесне і Пам'ять Вічна! А сьогодні ще й сльози услід...

Сергій ТРИМБАЧ
Газета «День»,
13.01.2021.

Про автора. Сергій Васильович Тримбач (нар. 17.09.1950 р., с. Жовтнєве, тепер у межах м. Олександрія Кіровоградської обл.) – український кінокритик, кінознавець, кіносценарист. Чинний голова Національної спілки кінематографістів України. Лауреат Державної премії України ім. О. Довженка (2008). Автор багатьох публікацій, присвячених історії та сучасності українського кіно.

Цікаве з історії української літератури

Перший опис бібліотеки відносять до 1288 року – це перелічення й опис бібліотеки князя Володимир Василовича, зроблені Волинським літописцем. За часів Київської Русі книги мали неабияку цінність, незалежно від змісту й чимало коштували, адже на їх виготовлення та оформлення йшло чимало матеріалів. Через що вони були доволі масивними.

Першим видатним ренесансним українським поетом, ім'я і твори якого знаємо, можна вважати Павла Русина з лемківського села Кросно (народився близько 1470 р., а помер 1517 р. в Сяноці), нині це територія Польщі. Поет довго працював у Кракові, викладаючи у тамтешній академії, бував в Угорщині, жив у Відні. Русин був також видавцем, виховував відомих слов'янських поетів Яна з Віслиці, Яна Дантишенка, навчав Миколая Коперника. Залишив по собі близько 4 тисяч віршів. У 1509 році він видав книгу своїх поезій «Пісні Павла Русина з Кросна».

Перший український словник складено після 1581 року невідомим автором. Він лишився в рукописі і мав назву «Лексис з тлумаченням слов'янських слів на просту мову». Тут 896 слів, автор підшив свого рукопису до «Острозької Біблії», яка вийшла у 1581 році, і в такому вигляді словник дійшов до нашого часу. Перший буквар видав Лаврентій Зизаній у Вільні 1596 року. Він називався «Наука до читання й розуміння слов'янського письма». До книжки додав Зизаній «Лексис», тобто словник. «Наука» Зизанія започатковує довгий ряд видань букварів в Україні та Білорусії у старі часи. Словник Зизанія мистив 1061 слово. Церковнослов'янські слова тут пояснюються простою українською мовою, яка майже тождна з теперішньою. Це перший друкований словник української мови.

Перший літературний гурток, відомий нам на території України, зібрав у II половині XVI ст. князь К. Острозький. До нього входили друкар і поет, брат Северина Наливайка, Дем'ян Наливайко, автор знаменитої на свій час книги «Апокрисис» Христофор Філалет, поет і культурний діяч Г. Смотрицький, його син Мелетій та інші.

Першим теоретиком українського віршування є Мелетій Смотрицький (1577-1633). Думки про науку поезію він виклав у своїй знаменитій «Граматичі слов'янській», яка вперше вийшла в Ев'є 1619 року. У граматичі є цікаве посилання на твір М. Стрийковського: «Хронограф Достовірний» (4-а Хронологія): «Відій, славний латинський поет, був в ув'язненні у сармацьких народів і, навчившись досконало слов'янського діалекту, визнав його за чистий і красний і писав на ньому чудові стихи, або вірші».

Найдавніший опис драматичної вистави на території України лишив нам польсько-український поет XVII ст. Бартоломеї Зиморович у своїй «Історії міста Львова» (середина XVII ст.), писаній латинською мовою. Виставу влаштувала шкільна молодь на честь архієпископа Івана Соліковського в червні 1583 року.

Найдавнішими українськими гумористичними сценами є дві інтермедії, додані до драми Я. Гаватовича «Трагедія, або Візерунок смерті Івана Хрестителя». Їх було зіграно в Кам'янці Струмилової на ярмарку, в день відзначення смерті Іоанна Хрестителя, під керівництвом Якуба Гаватовича, вільних наук і філософії бакаляра, тобто вчителя.

Остап Вишня – «найбільш знаний після Шевченка, поруч із Леніним»

«Поруч із Леніним»

У 1920-х роках і на початку 1930-х Остапа Вишню, чий справжній ім'я та прізвище – Павло Губенко, називали «найбільш знаним в Україні після Шевченка і поруч із Леніним». А всі його понад 150 книжок нехайно ж розкупали попри те, що ті вийшли загальним тиражем у понад два мільйони примірників.

Тільки у 1923–1924 роках в одній лише газеті («Вісті ВУЦВК») побачили світ півтисячі «вишневих» гуморесок, фейлетонів і сатиричних мініатюр.

А неписьменні українці масово йшли до «хат-читалень», аби самотужки читати твори надзвичайно популярного письменника, який не лише писав мовою, зрозумілою всім, і смішив до сліз, а й уболівав за селян, котрих «колективізували» та грабували різні начальники.

Один із них погрожував у гуморесці Остапа Вишні:

«Коли якийсь контрреволюціонер і сволоч заявить, що я щодня п'яную, що я ревізував для канцелярії сільради у Іванчеки пару поросят, пуськай знає етот контрреволюціонер, що за сильна пролетарська власть, котра зір'єт усіх своїх ворогів на порох, а вон, сукин син, лежатиме у ярку з простреленою головою з оцього самого куцака!»

Навіть після того, як цей один із 17 дітей селянина з хутора Чечва біля містечка Грунь, що тоді входило до складу Зіньківського повіту на Полтавщині, а нині – Охтирського району Сумщини, став провідним фейлетоністом одразу кількох всеукраїнських газет, відомим під псевдонімом Остап Вишня, він не відцурався тих, серед кого народився та виріс.

Скажімо, гуморист відверто писав про те, як споживча кооперація обдирала селян.

Скло замість діамантів

Сміливо розповів про те, що гудзик від штанів був еквівалентний... пуду жита. Натомість, зі слів Остапа Вишні, «вартість «штанів цілих» – 30 пудів жита, одна холоша (половина) – 15, ну, а решти, як-от шириньки й того ж гудзика – відповідно, 7,5 та 1 пуд жита».

І навіть не надто освіченим читачам сатирик давав зрозуміти, що соціалізм – це не лише суцільна сваволя, а й банальна маніловщина.

Розповідаючи про придбання кооператором для селян «коштовностей», які виявилися бутафорними, письменник іронізував: «Що він помилився й купив просто скла замість діамантів, то нічого. Найважливіша в даному випадку ідея. А ідея прекрасна...»

Утім, звертав увагу й на те, що «слуги народу» передусім дбали про себе: «Директор будь-якого торгу чи тресту, ходячи пішки, швидко стирає підметки – давай йому машину; багато сидить у кабінеті й протирає-зношує одяг – треба хороші м'які меблі у кабінет; великий у нього обсяг роботи – варто призначити заступників і т. д.»

Остап Вишня, 1925 рік

Не обминув і так звані «ножиці» – регулювання цін на товари: «Були вони спочатку маленькі – що тобі манікюрні, потім стали начебто перукарські, а ще далі – такі, що хоч овець стрижи. Отож, хоч-не-хоч – регулюй, а не регулюватимеш ти, то вони самі тебе «регулюють»...»

Та, вочевидь, особисто Остап Вишня свою критику радянських функціонерів передозував – 1929 року закрили «Універсальний журнал», редагований ним. А 1933-го «ножиці» чекістів пройшлися і по біографії письменника. Причому не вперше.

І «за», і «проти» Петлюри

У жовтні 1920 року його ув'язнювали за те, що був доволі високопоставленим чиновником Української Народної Республіки – начальником медично-санітарного управління її міністерства залізниць.

У розпорядженні Павла Губенка перебували тоді всі залізничні шпиталі, переповнені хворими на тиф вояками армії УНР та Української Галицької армії. Хоч закінчив у 1907-му «аж»... військово-фельдшерську школу.

Натомість його навчання на історико-філологічному факультеті Київського університету перервала Перша світова війна. Зате отримав на ній неабиякий досвід – спершу як офіцер санчастини піхотного полку, а згодом – у хірургічному відділі лікарні Південно-Західної залізниці.

Хтозна, чи не відправили б його 1920-го чекісти коли й не на той світ, то щонайменше – до Сибіру, якби муза сатири не завітала до Губенка ще в часи його перебування по інший від більшовиків бік барикад. Саме тоді письменник і опублікував у газетах українських лівих есерів свої перші фейлетони – про гетьмана Павла Скоропадського, «білого» генерала Антона Денікіна та Антанту.

Не пройшов і повз помилки Симона Петлюри, який очолював керівництво УНР – Директорію, під вагоном – територія» приписали саме Губенку.

Відтак Василію Еллану-Блакитному, лідеру українських лівих есерів, які порвали з Директорією та перейшли на бік більшовиків, вдалося переконати останніх випустити фейлетоніста навесні 1921 року з ув'язнення.

Ті, аби українські повстанці вийшли з лісів і ярів, заплутили очі на «петлюрівське» минуле соратників Блакитного й дозволили їм тимчасово слугувати «фасадом» радянської влади у Харкові.

Ріденські більшовицькі лави поповнювалися екс-чиновниками УНР Павлом Губенком, Павлом Тичиною і Юрієм Смоличем, «петлюрівськими» офіцерами Олександром Довженком, Петром Панчем та Андрієм Головком, «юнаками» (курсантами) Володимиром Сосюрою і Борисом Антоненком-Давидовичем та рядовими козаками Юрієм Яновським і Олександром Копиленком, які стали класиками радянської літератури.

«Масте зникнути...»

Та коли ці «маври» виконали свою місію, їхні шеренги неабияк «пропололи». Остапові Вишні теж інкримінували «контрреволюційну роботу на літературному фронті» та організацію замаху на головного тодішнього більшовика в Україні Постішева.

У відповідь сатирик пожартував: «З таким самим успіхом ви можете мене звинуватити мене у посяганні на честь Розі Люксембург». На що слідчий відрубав йому: «Масте зникнути із суспільної арени».

23 лютого 1934 року Остапа Вишню засудили до розстрілу. Але 3 березня того ж року замінили страту десятима роками ув'язнення у виправно-трудовому таборі.

Покарання відбував у Ухті. Коли 1937 року його гнали по снігу пішим етапом на дорозслідування «терористичної змови», а отже – на розстріл, то уник смерті, захворівши на гостре запалення легенів і потрапивши відтак по дорозі до іншого табору.

Наступного разу від етапу на Колиму, де мало хто виживав, письменника врятував, схитрувавши, комендант табору, який читав твори Остапа Вишні, – відписав у Москву, що в'язня з таким прізвищем у нього немає. Змовчавши при цьому, що той числиться як Губенко.

В'язень Ухтпечлагу

Ще одного разу конвоїр, який вів етап, упав на півдорозі від гострого нападу апендициту, й письменник притягнув його до табору разом із гвинтівкою, за що був переведений на легшу роботу, відтак уник смерті від виснаження.

А у вересні 1943 року Микита Хрущов на прохання Олександра Довженка умовив Сталіна випустити Остапа Вишню з ГУЛАГу, аби той надихав на боротьбу з нацистами. Сатирик одразу почав виправдовувати сподівання, написавши свою знамениту «Зенітку».

«Вишневий айсберг»

Однак у часи СРСР до шкільної програми обов'язково входила і його «Самостійна дірка» – збірка памфлетів про «буржуазних націоналістів». Вочевидь, саме через цю «індульгенцію», що рятувала сатирика від наступних репресій, йому відмовлено в персональній ніші у літературному пантеоні незалежної України.

Але ж націоналістам дісталося, приміром, і від Володимира Винниченка, на честь якого перейменували одну з центральних вулиць Львова. А Михайлові Грушевському, який капітулював перед більшовиками, взагалі пам'ятник посеред столиці Галичини поставили.

З дружиною
Барварою Маслюченко

Відтак можна було б повернути належне й Остапу Вишні, раціональних зерен у якого було більше, аніж полови. Тим паче, що написане про нього у радянських підручниках – тільки вершина «вишневого айсберга».

Мало хто знає про те, що Павло Губенко був членом художньої ради театру «Березіль», коли ним керував Лесь Курбас. Що йому вистачило як ерудиції, аби створити комедію «Мікадо» в японському стилі, так і порядності та сміливості, аби не написати, що він просить прийняти його до Комуністичної партії.

Що саме Остап Вишня забрав до себе додому Максима Рильського з його сім'єю, коли того щойно випустили з-під арешту енкаведисти. Що після самогубства Миколи Хвильового сатирик голосно ридав три дні поспіль.

А ті, хто читав його твори, яких не перевидавали у 1940–1970 роках, погодяться: йому загалом вдалося те, що він випрошував собі у тираді:

«Пошли мені, доле, уміння, таланту, чого хочеш, – тільки щоб я хоч що-небудь зробив таке, щоб народ мій усміхнувся! Щоб хоч не на повні груди, а щоб хоч одна зморшка його трудового, задумливого лиця, щоб хоч одна зморшка ота розгладилася!»

«Щоб очі мого народу, коли вони часом печальні та сумом оповиті, – щоб вони хоч отакуньким шматочком радості засвітилися. І коли за всю мою роботу, за все те тяжке, що пережив я, мені пощастило хоч разочок, хоч на хвилику, на мить розгладити зморшки на чолі народу мого, весело заіскрити сумні його очі, – ніякого більше «гонорару» мені не треба.»

Ігор ГОЛОД,
журналіст (Львів)
«Українська правда»,
«Історична правда»

Цікаве з історії української літератури

Першим українським літературним критиком треба вважати О. Бодяньського, котрий під псевдонімом Мастак надрукував у ж. «Телескоп» проф. Надеждіна (1834 р.) перший огляд сучасного українського письменства, за вихідну беручи видання Квітчиних повістей. Після нього виступають як літературні критики М. Костомаров, А. Метлинський, М. Гатцук, П. Куліш. Ці критики починають українську літературу від Г. Квітки-Основ'яненка.

Перші українські поетеси. Найдавнішими, імена яких відомі й про яких збереглися документальні свідчення, є інокіна Анісія Парфенівна і Анна Любоновична, які жили, очевидно, в кінці XVII – на поч. XVIII ст. і залишили акровірші, де вписано їхні імена. Також першими українськими поетесами можна вважати Марту Писаревську (1799–1874) і Олександру Псьол (1817–1887). Твори їх збереглося зовсім мало. Писаревська за життя надрукувала один тільки вірш «Петраркина пісня» (переспів із Петрарки – «Сніп», 1841), хоч написала значно більше. Її спадщина зберігалася довгий час у місті Вовчий (Волчанськ) на Харківщині в онуки поетеси, доля її тепер невідома. О. Псьол почала писати під впливом Т. Шевченка, її поетичний цикл «Три сльози дівочі» був відгуком на арешт кириломефодіївців, зокрема Т. Шевченка. Довгий час ці вірші приписували П. Кулішу. Деякі твори О. Псьол видавалися також за твори самого Т. Шевченка. Особливо любив поет вірш О. Псьол «Свячена вода» і навіть прохав друзів прислати йому цей вірш на заслання.

Перша українська педагогічна газета почала виходити в Будапешті 1868 року і призначалася для народних учителів Закарпаття. Видавало її угорське королівське міністерство народної освіти. Звалася вона «Газета для народних учителів» (формат 28 на 19 см). Це був український переклад угорської газети, писаний на так званому «язичії» (мішанина церковнослов'янської і української мов). Для вчителів видавали її безкоштовно, а охочі могли передплатувати. В газеті друкували методичні статті та відомості про школи. Редактор річників 1868 і 1869 років – Іван Керней. З 6-го річника мова газети наблизилася до народної. Пізніше тижневик для вчителів «Учитель» почав виходити й у Львові (1880 р., 1889–1914 рр.).

Перша широка антологія творів українського письменства підсумовувала столітній розвиток нової української літератури і називалася «Вік». Вийшла вона в 3 томах 1900 року з короткими життєписами, оцінками творчості й бібліографіями. Починалася з І. Котляревського й містила твори близько 80 письменників.

Перший тлумачний словник української мови – «Словник української мови» за редакцією Бориса Грінченка. Робота над словником була однією з найбільших заслуг письменника перед українською культурою. Вийшов словник в 4 томах у Києві в 1907–1909 роках.

Культурно-історичний,
просвітницький портал
«Спадщина Предків»

Оксана Лятуринаська: її поховали у вишиванці

лася на філософському факультеті Карлового університету, в Українській студії пластичного мистецтва, Чеській високій художньо-промисловій школі.

Багато працювала, зокрема в галузі скульптури. Брала участь у ряді виставок, організованих у Лондоні, Парижі, Берліні, здобула визнання як майстер скульптурних портретів. Створила пам'ятник полеглим воякам УНР у Пардубіце (1932 р.), погруддя Тараса Шевченка, Томаша Масарика, Симона Петлюри, Євгена Коновальця.

Друкувалася в часописах «Літературно-науковий вісник», «Пробоем», інших періодичних виданнях. Ранні поезії Оксани Лятуринаської вирізнялися лаконізмом, стилістикою форми, зачіпали теми української мистецтва та міфології. У Празі з'явилися її збірки «Гусла» (1938 р.) та «Княжа емаль» (1941 р.), присвячена пам'яті поета Юрія Дарягана.

Життя в еміграції було складним і суцужним. Дошкуляла ностальгія. Лише двічі Оксані Лятуринаській вдалося вирватися на Батьківщину – 1927 року й під час Другої світової війни, коли вона навідалася до родичів Кішунів у Катеринівку.

Доля родини Лятуринаських склалася трагічно. Після «визволення» брат Оксани Федір був замордований радянським режимом у Кременецькій тюрмі. Його донька Наталя також була там, зазнавши тортур. Репресовану сестру Марію разом із трьома маленькими дочками депортували до Казахстану, де вона померла з голоду. Доньок врятували людяні казахи й поляки, дали їм хліба і притулок. Згодом вони переїхали у до Польщі.

Після війни Оксана опинилася в таборі для переміщених осіб в Німеччині, від 1949 року – на еміграції в США. За допо-

могою Союзу українок оселилася в Мінеаполісі (штат Мінеота). Там поринула в громадську та творчу працю, створила ряд нових скульптурних портретів, писала поезії. Видала збірку новел «Материнки» (1946) і збірку віршів для дітей «Бедрик» (1956). З'явилася друга видання «Княжої емалі» (1956 р.), що містило також збірку «Веселка». Брала участь у діяльності Об'єднання українських письменників «Слово». Одна з перших підписала статут цього товариства (1957 р.). Дописувала до літературного збірника «Слово», що виходив у Канаді.

Дослідник Тарас Балда писав: «Підірване здоров'я, матеріальні труднощі, важке вкоріння в емігрантський ґрунт, відсутність творчої атмосфери в місті нового поселення, розбиті мрії підірвали й психічний стан Оксани Лятуринаської. В останні роки життя вона перебувала в стані пригнічення, в стані постійної тривоги, відмовлялася від лікарської допомоги. А коли погодилася звернутися до медиків, було вже запізно: важка та давня хвороба (рак легень) здійснила свою руйнівну справу».

Померла вона в лікарні 13 червня 1970 року. Згідно з її побажаннями, Оксану Лятуринаську поховали у вишиванці, яку вона сама вишивала впродовж багатьох років.

Урна з її прахом похована на українському православному цвинтарі св. Андрія в Саут-Баянд-Бруку (штат Нью-Джерсі). Могила Оксани Лятуринаської – навпроти могили приятеля по літературі й ідеях Євгена Маланюка.

1983 року на кошти, зібрані організацією Союзу українок Канади, була видана книга «Зібрані твори» Оксани Лятуринаської.

Meest-Online

Поезія Оксани ЛЯТУРИНСЬКОЇ

І знову цілу ніч верзлося:
біжу зацькований, мов звір,
і слід кривавиться на росах,
і піт рудий туманить зір.

І знову бачу світ багряно.
За мною полум'я і дим,
гаряча заграва над станом,
безправ'я над добром моїм.

І знов в ганьбі стріваю ранок,
і ліс мені, мов звірю кліть.
Та прийде день мій
невблаганно,
ще мить, ще мить!..

Давно затерся слід копит.
Давно вже коні продудніли.
А далечі очам не спатъ,
не похилити слів дозрілих.

Якби хоч здалеку уздріть!
Якби вітри відтіть подули!
Якби зійшла щаслива мить!..
Пішли, пішли і... не вернули.

І, може, впали вже сини.
Мій Боже! Серце – крига.
Щитом господнім заслони,
мечем Архистратига!

Один лишився сам на сам.
Нема ні кривного, ні друга.

І любов'ю – помститись туга,
і туга – подругою дням.

Отак натрапити зненагла
вполудне чи в досвітні роси
і бачити – о туга спрагла! –
як жах обличчя перекосить,

як все круглішатимуть очі...
Де край жорстокого надхнення?
Мов псам, відкинуть духам ночі
на потіп ворога імення.

Устами славлена
стріла стужавлена.
Хвалена, хвалена,
в отруті калена!
Стріла окрилена,
стріла доцілена.
Кров'ю гартована
стріла значкована

На труну Ольжичеві
Був стрункий, неначе ясень,
гарний, мов царенко.
Де наш красень,
де наш красень? –
Вмер, вмер молоденький!

Ой не вмер він, ой не вмер він
смертю своєю,
не зеленим вкритий дерном
дбайливо ріднею!

І китайка жалобова
очі не прикрила.

Може, галич десь у рові
сині очі пила.

Очі пила, тіло рвала
пазуром хижакським
на поталу, на поталу...
Як натрапити зненацька,

де знайти би місце скону,
в кого б запитатись?
Щоб троянду там червону
посадила мати;

щоб юнацтво України
присягало свято
на прапори жовто-сині
за свій край вмирати.

Щастя згублені ключі.
Якби їх знайти хутчі!
Пшукати в лісі, в полі,
запитать, зустрівшись, Долі:
«Ти горою, Доле, йшла,
чи мої ключі знайшла
з золотими обідками?
Щоб пізнати, що ті самі,
там намітку під кісник
накарбовано з весни.
Чом я пояс попустила?
Не інакше – вража сила.
Чом цяцькований обруч
не тулила обіруч?»
Посміхнеться оком Доля:
«Довгі, довгі луки поля
і темніший ночі гай.
Як згубила, то й шукай!»

Богдан-Ігор Антонич, поет, прозаїк, перекладач

5 жовтня 1909-го року в селі Новиця (історична Лемківщина, нині у складі Польщі), у родині греко-католицького священика народився Богдан-Ігор

Антонич.

Змалку виявляв інтерес до поезії. «Велика заслуга в цьому няні (це була молода дівчина, не пам'ятаю її імені), яка дуже любила вірші і часто читала дитині, а багато поезій Шевченка знала напам'ять», згадувала наречена поета Ольга Олійник.

Під час Першої світової війни родина мешкала у Відні. Бідували, хлопчик часто слабував і скаржився на серце.

Закінчив польську гімназію у Сяноку – єдину на всю Лемківщину, де вчили також і української мови. Був найкращим учнем, багато читав, став писати вірші.

Вирішальним у формуванні особистості майбутнього поета стало навчання на філософському факультеті Львівського університету. Глибоко вивчав українську мову і літературу, входив до гуртка студентів-україністів, почав друкуватися в періодиці.

Автор поетичних збірок «Привітання життя» (1931), «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1936) та виданих по смертю «Зелена Євангелія» (1938), «Ротації» (1938). Для його поезії характерне життєрадісне світовідчуття, широкий тематичний діапазон, переплетіння фантастичних і реалістичних мотивів.

«Страшне вино ночей доспілих
по вінця в черепі хлюпоче.
Буджуся сонний, неспокійний,
і місяць чавить мої очі.

Та раптом чуо: вище, тонше,
стрункіше дзвонить ясна синь.
Драконі місяцю, загинь»
Ось білий бог ізходить – сонце».
(«Схід сонця»)

Займався публіцистикою, робив переклади, писав рецензії, фейлетони. Пробував свої сили у прозі (незакінчений роман «На тому березі»), редагував журнали «Дажбог» і «Карби». Непогано малював, грав на скрипці.

«Все елегантно по-модному одягнений в ясных костюмах. Був середнього росту, синьоокий, темноволосий і короткозорий. Ходив в окулярах, – описувала Антонича Катерина Матейко. – Був лагідний, спокійний, мовчазний, не любив гуртів, держався вбільшості самотньо й на самотійно бути собою! Любив спів, хоча сам не співав. Пісні любив сумні, журливі».

Помер 6 липня 1937-го у Львові через запалення легень. Похований на Янівському цвинтарі.

В Радянській Україні його твори були заборонені. Про Антонича заговорили лише в 1960-х роках в українській діаспорі. Згодом його вірші були перекладені багатьма мовами. В рідному селі відкрито пам'ятний знак поетові, у Львові – пам'ятник за проектом Володимира Одрехівського (2016).

«Червоні клени й клени срібні,
над кленами весна і вітер.
Дочасності красо незглибна,
невже ж тобою не п'яніти?
Я, сонцеві життя продавши
за сто червінців божевілья,
захопленний поганин завжди,
поет весняного похмілля».

(Б.-І. Антонич. «Автопортрет»)

Сергій ГОРОБЕЦЬ,
Український інститут
національної пам'яті
Чернівці

Василь Софронів-Левицький

Василь Софронів-Левицький (14. 12. 1899, с. Стриганці, нині Стрийський район, Львівська обл. – 1. 11. 1975, м. Торонто, Канада) – український письменник, перекладач, режисер-сценарист, журналіст, редактор.

Справжнє прізвище – Левицький. Псевдоніми – Василь Софронів, Софронів-Левицький, Вадим Інший.

Член Об'єднання українських письменників «Слово».

Учнем 8 класу гімназії вступив до лав січових стрільців (1917). Навчався на філософському факультеті Львівського таємного університету (1921 – 1923), в Карловому університеті у Празі (1924 – 1925), який і закінчив.

Друкуватися почав з 1921 р. у журналах «Митуса», «Назустріч», «Літературно-науковому віснику». З 1926 р. працював у видавничому концерні Івана Тиктора, з 1932 р. – головним редактором «Господарсько-кооперативного часопису» (1927–1943) та «Літопису «Червоної каліни» (1929 – 1939) у Львові.

У 1942 – 1943 рр. був літературним керівником театру «Веселий Львів». У 1949 р. емігрував із родиною до Канади, заробляв фізичною працею.

Міні-Мислі Вадима Іншого

Ніколи не бійся – бути відважним.

Коли тебе б'ють, в цьому може бути для тебе велика честь. Залежно від того, хто б'є.

Коли в гніві вискакуєш зі шкури – не забудь про фіговий листок.

В дискусії не трать рівноваги, навіть тоді, коли лежиш на лопатках.

Хто звик тільки кадити – вище паламаря у громаді не дослужиться.

Багатий втомлюється навіть тим, що дихає.

Найпростіша дорога до неба – через лабіринт життя.

Можна бути мудрим і без краватки. Коли можна побачити «все» – воно стає нічим.

Пси і барани не люблять, коли хтось є «ні пес, ні баран».

Коли при переговорах зависне в повітрі простягнута рука, треба простягнути ногу.

Найзавзятіші суперечки виникають тоді, коли обі сторони мають слушність.

Є люди, що їх можна тільки переоголосувати, ніколи – переконати.

Найглибший слід у серці залишають босі ноги.

Ще нам ніколи так добре не вмиралося, як тут в Америці і Канаді!

Дурному навіть склероз не помагає.

Кожен ювіляр повинен подати у своїй біографії, коли останній раз у житті купив українську книжку.

Треба вміти втішатися щастям, навіть коли вам трамвай втече з-перед носа.

Ярослав Гашек, батько Бравого вояка Швейка, блискучий сатирик доби

Ярослав Гашек (30.04.1883, Прага – 3.01.1923, Липнице-над-Сазавою) – чеський письменник. Автор одного з шедеврів європейської літератури ХХ століття – роману «Пригоди бравого вояка Швейка», блискучої сатири на Австро-Угорську імперію, в складі якої була і рідна письменникова Чехія.

Батько його, Йозеф Гашек, виходець із селян, був учителем, згодом став службовцем у банку «Славія». Мати, Катерина Ярешова, також була з селянської родини. 1893 р. хлопець вступив до гімназії, де серед його вчителів був видатний чеський романіст Алоїс Їрасек. 1896 р. помер Ярославів батько. Матеріальне становище родини ще більше погіршилось. Хлопець залишив гімназію. Спершу пішов учнем до аптеки. 1899 р. склав іспити до торговельного училища. Закінчивши його на відмінно 1902 р., почав працювати в банку, де раніш працював батько, але старанного службовця з нього не вийшло. Вподобавши піші мандри по країні, він двічі без дозволу залишав роботу задля подорожей, і 1903 р. його було звільнено. Відтоді Гашек починає жити винятково з літературної праці.

Ним була написана велика кількість гумористичних оповідань і фейлетонів, що друкувалися в періодичній пресі.

Гашек став популярним у празьких літературних і позалітературних колах як представник літературної богемі. Невлаштований і матеріально не забезпечений побут, залежність від випадкових гонорарів, постійні мандри або блукання по шинках, нескінченні дотепи, жарти й витівки – все робило Гашека постаттю майже легендарною.

Багато справді навігадувано, немало Гашек навігадував і сам. Слід спинитися все-таки на одній Гашековій витівці, що справді мала місце: Гашек заснував політичну партію. Відбувалися збори і багатолюдні мітинги, виголошувалися промови, Гашека навіть висунуто кандидатом від цієї партії під час виборів до австрійського парламенту. Це була бездоганно виконана пародія на першу-ліпшу угодівську буржуазну партію, блискуча

сатира була вже в самій назві Гашекової партії – «Партія поміркованого прогресу в межах закону».

Коли вибухнула світова війна, Гашека мобілізували до 91-го Будейовицького піхотного полку, якому судилася безсмертна слава, бо саме з цим полком пов'язані всі подвиги Швейка.

У червні 1915 р. Гашек вирушив на фронт до Галичини, а у вересні добровільно здався в російський полон. Він побував у таборах військовополонених у Дарниці під Києвом та в Тоцькому (колишня Самарська губернія). Дізнавшись, що в російській армії існують чеські військові частини, утворені з чеських колоністів, виявив бажання увійти до їх складу, навіть організував із полонених батальйон добровольців, з якими прибув до Києва.

Брав участь у роботі «Спілки чесько-словацьких товариств». На першому плані в Гашека – пропаганда збройної боротьби проти Австро-Угорської монархії, створення військових легіонів для національного визволення чехів і словаків.

У листопаді 1920 р. Гашек повернувся на батьківщину. Знову почався період випадкових літературних заробітків і богомного життя.

Саме тепер Гашек почав працювати над своїм найвидатнішим твором – «Пригоди бравого вояка Швейка». Роман в уривках друкувався в періодичній пресі, давній приятель Гашека художник Йозеф Лада почав робити до нього ілюстрації, що згодом стали класичними.

Перший том був закінчений у серпні 1921 р. Тим часом здоров'я Гашека все більше слабшало. Навесні 1922 р. у Липниці він купив невеликий будиночок, де й працював далі над «Швейком». Роман мав великий успіх – перший том вийшов четвертим виданням, а другий – третім. Але сил ставало все менше. З січня 1923 р. Ярослава Гашека не стало.

Після цитат письменника друкуються одне з його сатиричних оповідань «Поневіряння виборця». Написано понад століття тому, а реалії такі, наче в наші дні.

Цитати Ярослава Гашека Говорить автор і його герої

У божевільні кожен міг говорити все, що стукне йому в голову, немов у парламенті.

Скромність прикрашає чоловіка, але справжній чоловік прикрас не носить.

«Наші справи нікудишні», почав він слова розради.

Після вакханалій і оргій завжди приходиться моральне похмілля.

Кидатися направо і наліво лайном – аргументація більш-менш переконлива, але інтелігентна людина навіть у стані роздратування або в суперечці не повинна вдаватися до такого.

Без шахрайства теж не можна. Якби всі люди піклувалися тільки

про добробут інших, то ще швидше побилися б між собою.

Біда, коли людина раптом почне філософствувати, – це завжди тхне білою гарячкою.

Не всім же бути розумними. Як виняток, мають бути також і дурні, бо якби всі були розумними, то на світі було б стільки розуму, що від цього кожна друга людина стала б повним ідіотом.

Нехай було б, як було, адже як-небудь та було! Ніколи так не було, щоб ніяк не було.

Від стін поліцейського управління віяло духом чужої народу влади.

Військово-юридичний апарат

був прекрасний. Такий судовий апарат є в кожній державі, що стоїть перед політичним, економічним і моральним крахом.

Іншим разом уважніше придивляйтеся до того, з ким купуєтеся: у воді всяка гола людина схожа на депутата, навіть якщо він убиця.

Кожен може помилитися, а якщо про що-небудь дуже довго розмірковуювати, вже напевно помилишся.

У солдата, якого ведуть під конвоем, завжди більше досвіду, ніж у тих, хто його охороняє.

«Найкраще, – сказав Швейк, – це видавати себе за ідіота».

Ярослав ГАШЕК

Самотній пенсіонер Блажей мирно благоденствував у себе на дачі, поки не настали містечкові вибори. У невеликому провінційному містечку виявилася сила-силенна кандидатів. Щоб перелічити їх усіх, доведеться називати в алфавітному порядку: Адам, Білечек, Борек, Веліш, Ганс, Гумбал, Жмола, Зайчик, Клабура, Матушек, Обалка, Рибний, Сікора, Танін, Укршинський, Філін, Хадера, Якеш.

Усі ці кандидати друкували свої відозви й листівки, мали ворогів і прибічників і запекло боролися за голоси. Коли почалася виборча кампанія, дзвінок біля дверей Блажей не переставав дзвонити. Приходили якісь пошарпані особи, яких Білжей ніколи в очі не бачив, і наполегливо пропонували одну з кандидатур. Деякі говорили:

– Не подумайте, що я його друг-приятель і агітую по знайомству.

Інший простецьки повідомляв:

– Я від пана Жмоли, добродію. Ви вже подайте голос за нього, він вам цього до кінця життя не забуде.

Приходили люди, які чомусь говорили так:

– Зробіть ваших милостей.

Інші, навпаки, висловлювалися цілком грамотно, не плювали на килим і вживали виключно негативні звroтoти:

– На світі немає людини, більш гідної від пана Виходила, не голосуйте ні за кого іншого, добродію. Він людина дуже поміркована і скромна.

Інші коротко завіряли:

– Він просто янгол.

Від більшості цих відвідувачів несло горілкою; від тих, що солідніші, – пивом; від найбільш солідних – м'ятним лікером.

У результаті цих відвідувань із передпокою зникли стояча вішалка з одягом і килимок, закріплений на ланцюжку (разом із ланцюжком). Один з агітаторів кандидата між літерами «В» і «У» мимохідь потяг із собою, разом з надією, і курку, проходячи двором.

Агітатор одного незалежного кандидата був зловлений при спробі виламати двері шафи для одягу. Він пояснив, що сплутав її із вхідними дверима, і перервав розмову на вихваляння свого «попільника».

Блажей був геть пригнічений цією бурхливою передвиборною діяльністю. Він похнюплено тинявся кімнатами і, зачувши дзвінок, здригався й поспішав підкріпитися чаркою коньяку. Повільно й неутихолюючи він ставав алкоголіком.

Одного разу йому надіслали поштою копчену шинку, а наступного дня з'явився якийсь тип і почав підлабузнюватися:

– Покуштували шиночки, добродію? Як масло! Тане на язичі! Пан Хадера знає, як коптити шинку. І взагалі людина він душевна, безкорислива, патріот у повному розумінні слова. За правду – горою! Тепер таких мало! Тепер усякий обідранець лізе в кандидати.

А пан Хадера виставляє кандидатуру лише для того, аби довести, що все це марнослів'я нічого не коштує. Пан Ха-

Поневіряння виборця

дера покаже, що таке скромність, патріотизм і завзятість.

Ще через день Блажею надіслали листа і барильце оксамитового пива із сусідньої пивоварні. У листі йшлося: «Шановний сусіде! В епоху різноманітних девізів дозволю собі надіслати вам і свій девіз: «Пити, як пили чехи за старих часів, міцно дотримуватися батьківських звичаїв і не давати себе обрзати. Сподіваюся, що ви, милостивий пане, не віддасте свого голосу тим, хто хоче винищити старий чеський дух».

Підпис гласив: «Незалежний кандидат-пивовар Клабура». На барильці була приписка: «Коли вип'єте все, посилайте без церемоній за іншим барильцем. Хранителі старих чеських звичаїв повинні жити дружно».

Незабаром Блажей отримав декілька анонімних листів і дізнався з них, що кандидат Адам – злодій, Білечек – бандит, Борек – шахрай, Веліш – шулер, Ганс – розпусник, Гумбал – убивця, Жмола – хам і т. д., аж до літери «Я».

Листи надходили цілий тиждень, і Блажей усе частіше спускався в льох підкріпитися пивом кандидата Клабури.

Наприкінці тижня знову почалися візити. Ці відвідувачі вже не просили, а вимагали. Переляканий Блажей, потискаючи руки нахабним претендентам, обіцяв свій голос кожному з них, а залишившись наодинці, з горя знову налягав на пиво.

За місяць до виборів до нього з'явилася депутація вегетаріанського гуртка і запропонувала балотуватися від їхньої організації. У гуртку аж дванадцять осіб, і вони дуже популярні. Гурток його підтримуватиме, обере почесним членом, і все це обійдеться лише у двісті крон.

Блажей напоїв депутацію коньяком і виставив її за двері.

Від того вечора в нього почався головний біль, і перед сном він довго щипав себе за ніс і твердив стишеним голосом: «Ніс, носа, носу, ніс, про ніс, з носом».

Уранці він знайшов на дверях п'ять різнобарвних плакатів. Блажей прочитав їх, і йому раптом захотілося нявкати. Понявчавши з півгодини, він здер плакати і з гомеричним сміхом повалився на кушетку.

Через годину він визирнув на ганок і побачив, що двері й уся передня стіна будинку заліплені виборчими плакатами. Блажей втупився на них. У очах у нього зарябіло, і плакати злилися в якийсь незвичайний колір. Блажей став стенати плечима, клацати пальцями і вигукувати:

– Куштуйте манну небесну! Хльоскає батіг розплати! Лисички-сестрички...

Потім зачинився в кімнату й застрибав через крісла, причому йому здавалося, що хтось кричить у кутку: «Кропи-ві мороз не страшний!»

Пролунав дзвінок. Блажей побіг відчинити. Хтось сунув йому в руки різноколірні папірці. Це були листівки. Блажей машинально подякував і став читати: «Твердо покладаючись на невтомну

енергію кандидата Обалки, ми переконали, що тільки ця бездоганна людина здатна відстояти наші інтереси».

Через чверть години новий дзвінок – і знову листівки:

«Виборці! Ті з вас, які зуміють повністю оцінити енергію кандидата Таніни, віддадуть свої голоси тільки йому».

Читання перервав дзвінок. Цього разу зелені аркуші: «Милостивий пане! Ви, безумовно, належите до кращих синів нашої батьківщини і бажаєте їй процвітання. Діячем, який невтомно і наполегливо працює на цьому терені, є кандидат Укршинський».

Блажей з жомом виявив свій підпис на всіх трьох листівках. Його ім'я стояло в графі «Члени Клубу виборців».

Вибухнувши нервовим сміхом, він відчинив клітку і випустив канарку у вікно. Потім п'ятьма пострілами з револьвера зрешетив портрет свого колишнього шефа, примовляючи: «Гей, на кичку, гіп, гіп, салям-алеїкум, котися сторчка!»

Після цього Блажей звалився на підлогу й заснув. Рано-вранці він схопився і визирнув на вулицю. Стіни будинку були суцільно заліплені плакатами. Через них тягся намальований напис: «Голосуйте за Білечка! Клабура – шахрай».

Блажей почав танцювати. Він протанцював тричі довкола будинку. Плакати почали йому подобатися. Не довго думаючи, взяв шітку, вмочив її в чорнило і вивів великими літерами на плакатах: «Тут дозволяється ліпити плакати». Потім одягнувся і попрямував до міста. Там віддав кандидатів Якеша, Адама, Білечка, Клабуру, Матушека, Обалку, Хадера, Укршинського, Веліша і запевнив кожного, що голосуватиме тільки за нього.

Дорогою Блажей зайшов до муніципалітету і попросив внести до кандидатських списків свого покійного дідуся. Блажея дуже делікатно вивели з ратуші, оскільки кандидат муніципалітету розраховував на його голос, і пояснили, що це не зовсім зручно.

Повернувшись додому, він страшенно зрадів, побачивши, що плакати подекуди наліплені навіть на вікна. І люто обплював ті вікна, де не було плакатів.

Під двері було підсунуто безліч листівок і звертань. «Не віддавайте свого голосу тим, у кого немає гучних гасел і принагідних обіцянок», – говорилося в них. Це остаточно підбадьорило Блажея. Він почав обіймати свою стару служницю і пропонувати їй одружитися. Потім увівся біля дверей, цілий день нічого не їв, з відчайдушно веселим обличчям приймаючи листівки. До вечора Блажей перечитав їх усі до єдиної, повністю роздягся, натягнув трусики і з завірливою серцем став чекати ранку.

Уранці він з'явився в такому вигляді на міському базарі, вигукуючи: – Адам, Білечек, Борек, Веліш, Ганс, Укршинський, Філін, Хадера, Якеш!

Це були імена кандидатів, які довели його до цього стану. Нехай вибачить їм Бог.

Вілкі Коллінз: «Жінка в білому» в сяйві «Місячного каменя»

«У світі нема нічого досконалого, але роман «Місячний камінь» — сама досконалість». Це слова одного з письменників про твір свого колеги по перу, хоч, як відомо, письменники не надто охочі на компліменти колегам. Але дійсно знаменитий роман Вілкі Коллінза багато хто вважає найкращим романом детективної літератури й таким, що став «засновником» цього жанру. Хоча засновником жанру, в сучасному розумінні, вважається молодший колега Коллінза — американець Едгар По, котрий, утім, творив у жанрі оповідання. Та й роман «Місячний камінь» — це значно більше, ширше, ніж детектив. Це радше соціально-психологічний твір, панорама Англії XIX століття.

Тут і карколомний сюжет, коли ніхто не може зрозуміти, хто ж украв знаменитий Місячний камінь, коштовний древній індійський алмаз, і цього не знає навіть той, хто украв! Тут і уміле поєднання західних — європейських, англійських реалій зі східними — філософією, віруваннями, містикією Індії. Зачаровує сама атмосфера оповіді, яка ведеться від імені різних персонажів. А це — блискучі психологічні портрети героїв твору, житейська мудрість, чисто англійський гумор.

Цікаво, що сам письменник вважав своїм кращим твором інший роман — «Жінка в білому». Так буває в літературі — різна оцінка в автора й читачів.

Вільям Вілкі Коллінз (8. 01.1824 — 23.09.1889) народився і помер у Лондоні, він автор 27 романів, 15 п'єс і більш ніж півсотні оповідань.

Народився в сім'ї відомого художника Вільяма Коллінза. Отримав домашню освіту, потім вступив до приватної школи. Подорожував з родиною по Італії, Франції, вивчаючи французьку й італійську мови.

У 17 років закінчив школу і за наполяганням батька влаштувався у фірму, що торгувала чаєм. Працював там п'ять років, потім вступив на службу до суду, вивчав юриспруденцію, ставши 1851 року членом корпорації адвокатів. Це згодом дуже згодилося при написанні романів, де часто фігурують складні правові перипетії.

Перший роман Коллінза «Іолани, або Таїті, як це було» написаний 1843 року. Твір був знехтуваний видавцем 1845 року й уперше опублікований аж через півтора століття — 1999 року. А першим був виданий роман «Антоніна» (1850 р.)

У 1851 році Коллінз познайомився з Чарльзом Діккенсом, з яким подружився на все життя. Кілька творів Коллінза вперше опублікували в журналах Діккенса «Повний рік» і «Домашнє читання». Вони разом написали кілька п'єс і романів.

Молодший брат письменника Чарльз Коллінз, зять Чарльза Діккенса, був ілюстратором ряду творів брата.

Свої кращі твори Коллінз опублікував у 1860-ті роки, здобув світову популярність.

Детективний сюжет відіграє важливу роль і в романі «Жінка в білому» (1860), до речі, написаному раніше й більшому за обсягом, ніж «Місячний камінь» (1868 р.). Але це також насичений соціально-психологічний роман про зіткнення благородства й підступності, чистих ідеалів і жорстоких реалій.

Пізні твори Коллінза нерідко мають критичну спрямованість. Так, роман «Чоловік і дружина» (1870) спрямований проти недосконалості шлюбного права; «Душа й наука» (1883) — проти сліпого обожнювання науки, що інколи призводить до негативних реалій; героїями романів «Нова Магдаліна» (1873) і «Опале листя» (1879) стали «пропащі» жінки.

Романи Коллінза дуже кінематографічні, тому не раз їх екранізували, особливо «Місячний камінь» і «Жінка в білому».

Цитати, афоризми з творів Вілкі Коллінза

Говорить сам автор і його персонажі, переважно з романів «Місячний камінь» та «Жінка в білому».

Коли справи дійдуть до найгіршого, вони почнуть змінюватися на краще.

У природи стільки справ у цьому світі, їй доводиться створювати стільки різноманітних речей, що, можливо, часом вона й сама не в силах розібратися в усій цій плутанині.

Якими б не були непохитними принципи жінки, вона не завжди може встояти перед банальною цікавістю.

Деякі з нас мчать крізь життя, інші прогулюються по ньому.

Жінки невисокої думки про собі подібних, тільки не всі зізнаються в цьому так відверто.

На всіх шляхах нашого незрозумілого світу звичайне і незвичайне йде поруч. Будь-які катастрофи завжди супроводжуються найближчими, часом смішнішими подробицями.

Як сильно вона чіплялася за минуле — це було поганою ознакою для майбутнього.

Але де та бездоганна людина, яка ніколи не зраджує своїм добрим намірам і не відступає від прийнятого рішення?

У мене непорушне правило — ніколи не робити непотрібних секретів і не викликати непотрібних підозр, якщо їх можна запобігти деякою дозою своєчасної прямоти.

Мене легко вмовити, коли мені ніколи не спечечатися.

Нічого не підписуй, перш ніж не прочитаєш.

Просто дивно, як легко суспільство приховує гірші зі своїх погіршностей за допомогою тріскучих гучних фраз.

У більшості чоловіків характер найяскравіше виявляється в домашній обстановці.

Страждання безсловесних істот — безперечно, одне з найсумніших видовищ на світі.

Я старий — і в мене практична точка зору. Ви молоді — й у вас романтична точка зору. Не сперечатимемося про наші погляди.

Жінки часто діють під впливом імпульсу, який вони самі не можуть пояснити.

Усяка людська рішучість має свої межі.

У тому й полягає краса юриспруденції, що вона може оспорювати будь-яку заяву будь-якої людини.

Одне з рідкісних і дорогоцінних досягнень людського розуму — вміння впорядковувати свої думки.

Хто на першому місці в серці жінки? При всьому моєму досвіді я ніколи не зустрічав чоловіка, який був би номером першим. Зустрічав номер другий, іноді номер третій, четвертий, п'ятий — часто. Але номер перший — ніколи! Він існує, звичайно, але я його не зустрічав!

Усяка жінка, що вміє тримати себе в руках, завжди може впоратися з чоловіком, який у гніві не пам'ятає себе.

Коли розсудлива жінка ухиляється від прямої відповіді на поставлене їй запитання, в дев'яноста дев'яти випадках зі ста це означає, що вона щось приховує.

Жодна розсудлива людина не вступатиме непідготовленою у словесну суперечку з жінкою.

Жінки можуть встояти перед коханням чоловіка, перед його славою, перед його красою зовнішністю, перед його багатством, але вони не в силах встояти перед його красномовством, якщо тільки воно звернене до них.

Хто ми, як не маріонетки в пантомімі лялькового театру? О, всещільна Доле, смикай дбайливо наші мотузочки! Будь милосердною до нас, поки ми танцюємо на нашій маленькій сцені!

Наші слова — велетні, коли вони на шкоду нам, і карлики, коли ми чекаємо від них користі.

Він намагається залякати вас — точна ознака, що він сам боїться.

Джером: троє в човні, не рахуючи собаки, і добрий англійський гумор

Є письменники видатні — титани, вершини. Але є письменники, без яких літературний пейзаж планети був би вкрай бідним, так, ніби складався тільки із самих вершин. Це письменники, творчість яких начебто не претендує на вселенські ідеї та мотиви, але приходять у дім і просто зігріває душі й серця. Один з таких — Джером.

Джером Клапка Джером (2. 05.1859 — 14.06.1927) — англійський письменник, гуморист, найбільш відомий завдяки роману-подорожі «Троє в човні, не рахуючи собаки».

Джером народився в Келдморі, згодом переїхав з родиною до Лондона. Він був четвертою дитиною Маргарити Джонс і Джерома Клаппа, ковала й проповідника, який також мав інтерес до архітектури. Молодий Джером хотів зайнятися політикою або стати інтелектуалом, але смерть батька, коли хлопцю було 13 років, і матері через два роки, змусили його покинути навчання й заробляти на життя нелегкою працею простого робітника.

1877 року Джером вирішив спробувати стати актором. Далі — три роки кочового акторського життя в мандрівній трупі. Потім юнак намагався стати журналістом, писати есе, сатиру й оповідання, але більшість цих спроб були невдалими. Протягом наступних кількох років працював шкільним учителем, пакувальником, клерком в адвоката. Нарешті, 1885 року, прийшов певний успіх з виданням книги «На сцені й за лаштунками», де автор комічно описав своє акторство. Наступного року вийшла його збірка гумористичних есеїв.

21 червня 1888 року Джером одружився. Медовий місяць молодята провели на Темзі в «маленькому човні». Знаменитий роман «Троє в човні» Джером почав писати одразу після цієї подорожі.

Книга, опублікована 1889 року, мала шалену популярність, і вже друге століття твір друкують і читають по всьому світу. А за перші 20 років було продано більше мільйона примірників книги в різних країнах. За книгою було створено фільми, телесеріал, радіошоу, поставлено п'єси й навіть музики.

Далі Джером мав змогу приділити більше часу письменству. Він написав чимало п'єс, есеїв та повістей. Працював редактором журналу, видавав власний журнал сатири й гумору.

З початком Першої світової війни Джером добровільно попросився на фронт. Але письменнику йшов уже 56-ий рік, тому британська армія відмовила йому в цьому. Тоді Джером пішов служити водієм санітарної машини до союзників, у французьку армію.

Протягом останніх років Джером мешкав у своєму фермерському будинку біля Воллінгфорда.

Джерома К. Джерома на українську перекладав Осип Маковей. У Львові 1899 року було видано переклад Івана Петрушевича «Три в однім човні». Також перекладами Джерома займалися Володимир Гнатюк, Юрій Лісняк. П'єси Джерома також перекладали українською. Зокрема, «Міс Гоббс» була перекладена 1922 року М. Лотоцьким для українського народного театру товариства «Українська бесіда».

Джером мав дружні стосунки з Гербертом Уеллсом, Редьярдом Кіплінгом, Артуром Конан-Дойлом, Томасом Гарді.

Цитати, афоризми з творів Джерома

Вік і досвід навчили мене, що в житті майже немає місця стовідсотковій впевненості.

Собака — дуже незвичайне творіння, він ніколи не чіпляється з розпитуваннями, який у тебе настрої, його не цікавить, багатий ти чи бідний, дурень чи розумний, грішник чи святий. Ти його друг. Йому цього вистачає.

Викиньте увесь мотлох за борт! Нехай ваш життєвий човен буде легким і несе лише те, що необхідно: затишний будинок, прості задоволення, двох-трьох друзів, гідних називатися друзями, того, хто вас любить і кого ви любите, кішку, собаку, кілька льюльок, скільки треба — їжі й одягу і трішки більше, ніж треба, напоїв, бо спрага — небезпечна річ.

Людина завжди залишається такою, якою створена. Не думайте, що ви можете розбирати її на частини й покращувати за своїм розумінням.

Музика життя замовкне, якщо обірвати струни спогадів.

Чесність — краща політика, якщо, звичайно, вам не дарований талант переконливо брехати.

Руки доброї жінки, що обплелися довкола шиї чоловіка, — це рятівний круг, кинутий йому долею з неба.

Зустрічайте усмішкою день, що настає, і він, прощаючись, благословить вас!

Зазвичай вітер на річці напелеглю дме вам назустріч, в який бік ви б не пливли.

Справи людські завжди скромніші порівняно з намірами.

Насолодитися лінню посправжньому може лише той, у кого є купа абсолютно невідкладних справ.

Послухати нас, так погода завжди буває поганою. Вона — як уряд: завжди й у всьому винна. Улітку ми кажемо, що від спеки нічим дихати, взимку — що холодно просто вбивчий, навесні й восени ми засуджуємо погоду за те, що нам не холодно й не жарко, і мріємо, аби вона вирішила це питання в той чи інший бік. Ми будемо невдоволені, доки кожен з нас не стане робити собі власну погоду й одноосібно користуватися нею. Якщо ж цього не можна влаштувати, ми б вважали за краще обходитися без усякої погоди.

Жінки чомусь люблять гладити лезо ножа, який їх поранив.

Я не можу сидіти, склавши руки й дивитися, як хтось працює в поті чола. У мене відразу з'являється потреба встати й почати керувати.

Ми набули досвіду, а за досвід, як вмовиться, скільки не заплати — не переплатиш.

Якщо забороняється відверто висловлювати свою думку, то навіщо тоді й запитувати?

Ми пишаємося нашою гуманністю і цивілізацією, але, відкинувши лицемірство, все-таки повинні визнати, що під накрохмаленими сорочками в кожному з нас сидить дикун з незагнаними дикими інстинктами.

Бачачи постійно світло сонця і красу місяця, ми звикаємо до них і не захоплюємося ними.

Запиши все, що може знадобитися. Потім проглянь — і закресли все, без чого можна обійтися.

Людина не може цілком оцінити своє щастя, поки воно нічим не затьмарене.

Є одна чарівна казка. Я прочитав її багато-багато років тому, але вона досі зберегла для мене свою чарівність. Це казка про те, як один маленький зорі освітлює ще сплячий світ. У цьому місті були палаци, такі красиві, що в одному спогляданні їх таїлося задоволення всіх бажань, храми — такі величні, що досить було преклонити там коліна, щоб очиститися від гріхів. Чоловіки цього дивовижного міста були сильні й добрі, а жінки — прекрасні, як марення юнака. Ім'я цього міста було «Місто незвершених діянь людства».

Справа 1952 – 1953 років: Київський університет часів Володимира Короткевича

У пізньосталінські часи виші були такими собі парадними вітринами радянської освіти: «кузні радянських кадрів», «виховання радянської молоді», «молодим скрізь у нас дорога!». У столицях союзних республік цей пафос відчувався набагато більше, ніж у провінції.

Не варто й говорити, що навчання в тих вишах було потворно заідеологізоване. Наприклад, на кафедрі біології Білоруського державного університету 1951 року цілком серйозно пропонували таку тему для курсової: «Міграція лелек у світлі марксистсько-ленінсько-сталінського вчення». Але університетський диплом, особливо столичного вишу, відчиняв перед випускником усі двері. Та й повосенне покоління ждало вчитися.

Щоб та прогресивна молодь не стала на слизьку стежку вільнодумства, антирадянщини і схиляння перед Заходом, у кожній студентській групі був, як мінімум, один стукач, який регулярно давав звіти про настрої передової радянської молоді...

Нині вже ніхто не може сказати, чому Володимир Семенович Короткевич вступив саме до Київського університету, а не до Білоруського державного університету ім. Леніна. Але сам Володимир Семенович жодного разу про київський етап свого життя не пошкодував.

Відомий білоруський письменник Володимир Короткевич (1930 – 1984)

Письмових свідчень Короткевича про Київський «універ» п'ятдесятих років не збереглося. Архіви колишнього КДБ УРСР дають можливість не тільки відчутти атмосферу КДУ початку п'ятдесятих, а й простежити долі деяких друзів та однокурсників Володимира Семеновича по філологічному факультету.

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО
24 января 1953 г.

ЗАМ МИНИСТРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СССР Генерал-лейтенанту Обручникову Б. П.
ДОКЛАДНАЯ ЗАПИСКА

О вскрываемой антисоветской группе среди студентов Киевского Государственного госуниверситета им. Т. Г. Шевченко.

5 Управлением МГБ Украинской ССР вскрывается антисоветская националистическая группа среди студентов 3-го курса филологического факультета, подозреваемая в проведении организованной враждебной деятельности.

Про автора. Владислав Ігорович Ахроменко (29. 01. 1965, Гомель, Білорусь – 09.

(...)
В 1951 г. от агентов «МИЛОССКО-ГО» и «НЕЛИ» были получены данные о том, что ВОЛОЩУК, АДАМЕНКО, ДОЦЕНКО и ДЕЙНЕКО, будучи враждебно настроенными к существующему в СССР строю, среди студентов университета высказывают недовольство советской действительностью и проявляют настроения националистического характера.

(...)
Невелике доповнення. Фігуранти чекістської розробки, яких згадують у доповідній, 1951 року навчалися на третьому курсі філфаку. Це означає, що всі вони знали Володимира Короткевича, який вступив на філфак Київського університету 1949 року. Не виключено, що хтось із них міг бути приятелем Короткевича або навіть другом.

Тепер – більш ґрунтовне уточнення. Яким чином організували чекістську роботу в університеті? На кожну значну державну установу, в тому числі виші, заводили так звану «літерну справу» або «справу-формуляр», в якій регулярно систематизували динаміку оперативних ситуацій, а також давали звіти з контролю й розробки фігурантів. Не варто й говорити, що основним джерелом чекістських знань були агентурні повідомлення.

ИЗ ДОКЛАДНОЙ ЗАПИСКА
Агентура сообщила, что указанные лица периодически собирались на квартире у ДОЦЕНКО, где вели антисоветские националистические разговоры, читали литературу украинских буржуазных писателей, которую хранил у себя ДОЦЕНКО. Антисоветские националистические разговоры ВОЛОЩУКОМ и АДАМЕНКО велись также среди студентов, проживающих вместе с ними в общежитии университета.

(...)
Доповідна на ім'я заступника міністра МДБ дозволяє відстежити всю механіку розробки молодих антирадянщиків.

ИЗ ДОКЛАДНОЙ ЗАПИСКА
Для активизации разработки ВОЛОЩУКА, АДАМЕНКО и других в направлении вскрытия проводимой ими антисоветской деятельности, в разработку были внедрены квалифицированные агенты «ГАВРИЛОВ» и «ГЛИНКИН», которые за короткий срок вошли к ним в доверие и перекрыли имеющиеся на них материалы.

(...)
В мае 1952 г. агент «ГАВРИЛОВ» сообщил, что ВОЛОЩУК в беседе с ним в присутствии агента «МИЛОССКОГО» о своих антисоветских выступлениях на семинарских занятиях заявил, что он питает ненависть к существующему советскому строю и его открытые высказывания делаются с целью сплотить вокруг себя группу единомышленников и обратить на себя внимание людей, связанных организационно с антисоветским подпольем.

(...)
Это донесение «ГАВРИЛОВА» было подтверждено сообщением «МИЛОССКОГО».

11. 2018, Білосток , Польша) – білоруський прозаїк, кіносценарист, драматург, журналіст. Останні чимало років, будучи за суттю політемігрантом, як опозиціонер до білоруського режиму, мешкав в Україні, в Чернігові, був одружений з українкою. Мав трое дітей.

Основні твори. В оригіналі білоруською: «Здані і пачвары Беларусі» (1994). Під псевдоніма-

Стукачі «Неля», «Гаврилов», «Глінкін» і «Мілоський» недарма писали доноси на однокурсників. Через півроку чекістський начальник, котрий «курував» ту справу, нарешті дав команду: «Фас!»

ИЗ ДОКЛАДНОЙ ЗАПИСКА
В целях пресечения враждебной деятельности указанной группы лиц, 19 декабря 1951 г. нами подтвержден аресту ВОЛОЩУК Г. П.

(...)
18 января 1953 г. на основании агентурных данных, а также показания ВОЛОЩУКА и свидетелей нами арестован АДАМЕНКО Н. П.

(...)
Наряду с ведением следствия по делу ВОЛОЩУКА и АДАМЕНКО нами продолжается активная разработка оставшихся на свободе ДОЦЕНКО и ДЕЙНЕКО.

Дальнейшую разработку ведём в направлении полного вскрытия преступной деятельности (...)
О результатах будем докладывать.

Зам. министра Государственной Безопасности УССР
Полковник госбезопасности
БРОВКИН

Доля антирадянщика Волощука по архівах не простежується. А ось Микола Адаменко за вироком отримав 10 років, з яких три роки, до амністії, відбував на лісопівалі. Микола Адаменко донині живе на Чернігівщині й, напевно, може чимало розповісти і про атмосферу, яка панувала в Київському університеті на початку 1950-х, і про Володимира Семеновича, з яким у тому університеті навчався.

Микола Петрович Адаменко, відомий український поет із Сосниці, в'язень комуністичного режиму, 20 грудня відзначив своє 89-річчя.

Чи було присутнє в агентурних повідомленнях прізвище Короткевич? Безумовно, так. Але у справі «антирадянських філологів» Володимир Семенович, на щастя, не згадується. Можливо, Короткевича, який ніколи не був відданим прихильником радянської влади, заарештували б по будь-якій наступній антирадянській справі, придуманій чи справжній, але незабаром помер Сталін, і чіпкі обійми Держбезпеки у вишах трохи ослабли. Так що можна вважати, що філологу Короткевичу просто пощастило.

Уладзіслаў АХРОМЕНКА
Білоруське радіо «Рацяя».
Чернігів

За архівними матеріалами
Служби Безпеки України

ми Францішак Хлус і Марцін Юр).

Кінороман «Янки, альбо Астатні наезд на Літве» (2007).
«Праўдзівая гісторыя Кацапа, Хакла і Бульбаша» (2009).
П'еса «Русалка Камсальскага возера» (2010).
Ці 4 книги – у співавторстві з Максимом Климковичем.
«Тэорыя змовы» (2011).
«Музы і свінні» (2014).
Українською мовою: «Теорія змови» (Тернопіль, 2016).

Алесь Бєлі: білоруська поезія

Наша газета україномовна, тому публікації українською. Але друкуємо літературні твори й іншими слов'янськими мовами. Зокрема, білоруською: мова близька, сусідня. Тим паче, щодо поезії, то існує й такий вираз, що поезія – це те, що не підлягає перекладу. В № 2 нашої газети надруковано в оригіналі, білоруською, вірші Яугенії Яніціц.

І ось вірші ще одного білоруського поета: це Аляксей (Алесь) Бєлі.

Він відомий білоруський журналіст і поет. Мешкає в Барановичах. Це старовинне білоруське місто з 1939 по 1954 рік було і обласним центром. Зараз районний центр Берестейської (Брестської області). Втім, тут мешкає 170 тисяч жителів, і до Мінська (139 км) ближче, ніж до Бреста (193 км).

Пан Алесь навчався в Київському інституті політології і соціального управління, відтак добре знає українську мову. Потім навчався

в Гродненському державному університеті імені Янки Купали.

Поет і журналіст бував і в Чернігові. Зокрема, на міжнародному українсько-польсько-білоруському семінарі журналістів, у складі делегації членів БАЖ, незалежної Білоруської асоціації журналістів.

СЛЯПЫ ДОЖДЖ

Чаго яшчэ ты хочаш ад жыцця,
Чаго яшчэ ты хочаш ад Сусвету?..
На скрыжаванні мар і забыцця
Прышло яно знянацку, гэта лета.
Мы збеглі ад турбот

і тлумных спраў,
Як у дзяцінстве некалі са школы,
І нас у жыцце дождж сляпы застаў,
Такі лагодны і такі вясёлы.

Прыпеў:
А дождж сляпы, а дождж сляпы ідзе,
І кроплі на сцяблінках залацяцца,
І не схавацца ад яго нідзе,
Ды, зрэшты, і не хочацца хавацца!

А як раней з нас насміхаўся лёс,
І доўга як цягнуўся кожны вечар,
І толькі чэрвень нам усё ж прынёс
Жаданую і светлую сустрэчу.
І тут няма ніякае віны,
Што зноў мы прабукаем
да змяркання,
Бо сёння мы адны, зусім адны,
У жыцце, як на востраве каханья.

(Прыпеў)

І п'е вясёлка зноў ваду з ракі,
І мы, у ванках
з валашкавых карункаў,
Брыдзем сабе па жыцце напасткі,
Здурнелыя зусім ад пацалункаў.
Усяго з табою сёння нам стае,
Прамоклі мы да ніткі, да рубіны.
І пахнуць вусны цёплым твае
Суніцамі, адчаем і язмінам.

(Прыпеў)

Ну, хто паверыць, што такое сніцца,
Калі каліны ружавеюць гронкі?
На полі – баявая калясніца,
І параю кіруе амазонка!

Грыміць наўкол і крышыцца жалеза,
Крывёю пахне ўсё на гэтым полі,
Бо гэта – бітва. Гэта не імпрэза:
Хто славу здабывае тут, хто волю.

...Датлеюць хаты
ў бліжэйшай вёсцы,
Апошні стогн сальцеца
з дзіды звонам.
І сёння вы – удвух – між пераможцаў,
І вам кружляць па гэтым полі –
гонар!

...Як тут усё азартна і спакусна,
Што потым будзе,
што яшчэ прысніцца
.....
Успомні ранкам
пра прыпхласць вуснаў
Той, што кіруе гэтай калясніцай.

І ты, учора рыцар бездакорны,
Насуперак загадам і законам,
Нясеш даспехі прадаваць на Форум,
Каб залаты ёй падарыць пярсцёнак.

ЧОРНЫ ЧАРАМОШ, 1997 ГОД

І я на гэты ЛАЗ паспеў,
І закруціла колы!..

Чаму ж я так няўдала сеў
На сплаве на гандолу?..
Тут рызыка, тут не да сну,
(Бывае, хтосьці гіне).
Уверсе вырвала сасну,
Глядзі – на нас і кіне!
Паўз рэчку – горная града,
Шэсьцот кэмэ ад Брэста...
І хоць абыдзе нас бяда –
Палоща горная вада
«Пікантнейшае месца».
Ну што ж, было ці не было!
Ты тут не з самых горшых.
Трымайся моцна за вясло,
Нагу ў стрэмя ўпёршы.
Забыць, пра хоку і басё,
Пра нерат і пра вуду...
Няхай адмерзне хоць усё –
Перасядаць не буду!

Без шэўронаў і эпалет,
У штармоўцы зялёнага колеру,
Адпусці мяне ў Бєлі Свет,
Дзе ўсё-ўсё без грошай дазволена.

Дзе ад светлае паласы
Ты да чорнай дойдзеш не скоро...
Адпусці туды, дзе ласы
Адлюстроўваюцца ў азёрач.

Знаю: хто там пабыў хоць раз,
Той сяброў вельмі добрых мае...
І пачуеш ты ў адказ:
«Ну, а хто тут цябе трымае?»

НЯВЫКАЗАНАЕ

Вясковая, сціплая хатка,
Салюўкавыя спевы – дарэчы.
Ніякіх пазнак і нататкаў,
А проста – сустрэча.

І птушка так добра спявае,
Што моцна сціскаюцца грудзі...
Не скажаш – чаму так бывае,
Ніхто не падкажа, што будзе,

Ці хоціць вам гэтае ночы,
Якім будзе заўтра світанне...
Ну, хто да чаго тут ахвочы?
.....

Жанчына заплещуе вочы і
прагне каханья!

МАРА

Сюды ты трапіў на сыходзе дня,
(Сябрук тут быў,
вось і табе параіў).
Глухі куточак пушчы. Цішыня.
Ляснік хіба часамі заглядае.

Немудрагелістым быў твой начлег
У хатцы, што пад елкаю калматай,
І з радасцю, шо ад турботаў збег,
У аблавахай шапцы чысціш снег
Вялікаю драўлянаю лапатай.

...Да рэчкі прыдзе лось на вадапой,
Ніхто тут не вядзе ніякіх рэзю.
Тут печ старая і кажух на ёй,
(Старая печ, але як добра грэе!)

У хатцы – «ізабэльскае» віно,
На сценах нечья чужья фоты...
Жанчына выглядае ў акно,
Рукой махае. Кліча да пшчоты.

2 Скільки воно років оцюмо ліжку? І оця шафа теж, мабуть, існує тисячу літ? І стілець із різьбленою спинкою, і швейна машинка, оця стародревня швейна машинка.

Речі, як привиди, тьмяно вгадувалися у примарному місячному світлі. Знайомі до найменшої подряпини, ці речі, як могли, берегли таємничий і добрий дух кімнати, спорожніло після того, як Ніна позаторік виїхала в місто. У зал батьки купили меблевий гарнітур, килим. Але як добре, що в її кімнаті все зосталося таким, яким було і п'ять, і десять років тому.

Вона лежала в ліжку, перебирала в пам'яті довжелезний сьогоднішній день.

...Вокзал. Ніна дістає два папірці: «Я вже й квитки взяла. Ось, Валеро». Він раптом кидає одне-єдине слово – «Дурепа» – і біжить геть.

Ніна стискає в долоні квитки, сліпо вдивляється у засклені двері вокзалу ... у морок стелі. «Дурепа» замість «До побачення»... Зачекай же, наскочиш на грамотну. Витіпає, як коноплю. Пратимеш їй спідниці й панчохи.

Та закінчиться колись цей клятий день?

– Ма, що ви шушукаєтесь? – на порозі в старенькому ситцевому халатику, весело потягуючись, з'явилась Ніна. – Думаєте, я така городська, що спатиму до обід?

– На ферму збираюсь, – підхопилась Галя.

– Давайте і я з вами. Швидше впраємось.

– О, точно, – зрадів Василь. – А тоді, Нінок, по ожину проїдемо. Сей рік її як є!

...Чистий серпневий ранок вставав над селом. Відкукурикали півні, хазяйки повиганяли в череду корів, оживало пустотливе птаство. Могутні рукасті осоки вздовж дороги ледь ворухили набубнявілим за ніч листям.

– Довго спите, – блиснула посмішкою Надя. – А ти, Нінок, може, дояркою до нас?

– Завфермою, – серйозно мовила Ніна. – Я з вас стружку зніму, не те що Пилипович. Мамо, де апарати?

– Не приїхав, значить, – кивнула вслід Надя.

– Щось перебило, – байдуже сказала Галя й подумала: «Що за баб'ячий телеграф! Живе ж Надька на другому кінці села. І поїзд прийшов учора ввечері. Аж на тобі: «Не приїхав». Либонь, уже й коровам роздзвонила».

Добре, що прийшли вдвох. Хоч і припізнались, а таки не відстали від інших. Подоїли своїх корів, позносили бідони з молоком до приймальні, вигнали худобу на майдан, де пастухи гуртували її в череду.

– А ось і я, – вихопилася з корівника Надя.

– Ви, тітко Надю, чимось веселим поснідали, – посміхнулася Ніна.

– Чоловіковими матюками, – охоче пояснила Надя. – Так ти, дівко, може, й справді давай до нас?

– А ви свою Валю теж сюди після школи?

– Можна. Біда тільки, що нема вам у селі гарних женихів.

Ніна росла гарною (породистою, як казала тітка Надя) дівкою. Потроху шила, в'язала, співала в ансамблі, читала книжки про любов, бігала на індійські фільми, а на уроках малювала на папірцях модні сукні.

Десь до п'ятого класу мріяла стати кондитером і робити смачні торти, потім хотілося бути балериною, фігуристкою, зубним лікарем. А коли відшумів випускний вечір, Ніна спохопилася: куди ж далі? Порадитися толком було ні з ким. Батько після трактора й хазяйства вечорами читав газету. Мати знала тільки, що треба, як усі, «кудись у місто». Однокласники, засмікані та знервовані, зубрили підручники й запасалися шпаргалками.

Урешті Ніна прихилилася до своєї подруги Наталки й подала заяву в педінститут.

У саду, під старезною грушею, дівчата перелистували набридлі підручники, а Наталчина мати заспокоювала: приймуть, на вчителів охочих не зайвого – робота «нервна».

Петро АНТОНЕНКО

Зять

Оповідання

Наталка вилетіла вже на першому екзамені. Ніна трималась до останнього, де, хоч і переплутала Катерину Першу з Катериною Другою, одержала навіть четвірку. Утім це не допомогло: конкурс на «нервну» роботу був таки жчимальним.

Уздвож стариці, у видолинку, порослому лозняком і поцяткованому кудлатими вербами, стелилися густі хащі ожиннику. У житті нічого смачнішого не їла Ніна од вареників з ожиною і пахучого темно-синього ожинового варення. Але кожній сизуватій апетитній ягідці, яку так і кортіло вкинути до рота, треба було вклонитися, кожну треба було дістати з густого плетива колючих, схожих на дроти, стібел.

За якихось півгодини руки в Ніни були геть посмуговані. «Наче кицька вдряпнула», – подумала Ніна й пригадала, як колись, сто літ тому, укладала спати в картонну коробку свою неслухняну Мурку, а кицька пручалась, і хвіст її ніяк не вмщався в коробці, й маленька вусата пика ніяк не хотіла спокійно лежати на малесенькій, зшитій мамою, подушечці. Урешті кицька нявкнула й болюче дряпнула Ніну по руці. І батько побив кицьку й викинув на мороз, а в Ніни дуже боліла подряпана в кров рука, а потім стало шкода Мурку, і вона просила батька впустити кицьку в хату, полаяти, поставити в куток, але впустити.

Їй пригадався цей давній епізод, і стало дивно, що воно за штука – пам'ять. Вона ніяк не могла пригадати, з ким сиділа за партою в першому класі, позабувала всі хімічні формули, крім води й вуглекислого газу, забула, скільки днів вони з мамою прожили в Одесі, хоч тоді, шість років тому, галасливе місто над морем із його театрами, соборами, базарами, пляжами, вокзалами, різномасною юрбою, акаціями й трамваями, це барвисте місто, здавалось, кожною своєю миттю вривається в пам'ять. Забулось. А от Мурка, хитрюща вусата кицька, впливля бозна-звідки.

Ніна поставила в траву бідончик з ожиною, роззулася і обережно пішла вгору, на гребінь долини. Прочахла за ніч земля

приємно холодила ступні. Обчураний луговий цвіт забивався між пальці ніг. На мить поряд із лакованими нігтями спалахнула білим сонцем ромашка. Ноги все швидше несли Ніну по косогору, туди, на гребінь, звідки аж до самого горизонту відкривалась сяюча під серпневим сонцем зелена рівнина луку.

– Ай! – скрикнула вона від пекучого болю в ступні і впала на траву.

– Що таке, Нінок?! – Василь вибіг із хащів лозняка на осоння і подряпався вгору. У руці, чиргаючи, тепіпалось майже порожнє відро.

«Ожинник із тебе», – мимохіть подумала Ніна і вичавила крізь зуби:

– Нога... Пробила, видно.

Життя зробило ще одне коло, і тепер йому доведеться «чукати» хіба що онуків, якщо трапиться Ніні хороший чоловік, а їм з Галяю – хороший зять.

Без конкурсу, без екзаменів і без довгих розмов Ніну й Наталку прийняли в училище хімкомбінату. Велетенський комбінат на околиці міста, наче вир, всмокував дівчат з усієї області. Рекламні плакати, портрети усміхнених комбінатських дівчат у газетах, бажання вирватися на свій хліб, на волю, в місто – усе це робило своє.

На комбінаті Ніна була один раз у житті, коли їх, піонерів, привозили сюди на екскурсію. Тепер вона була тут мало не щодня, бо виявилось, що теорію особливо зубрити нічого. Із довгенького

Однак те, що здалеку знадужувало, зблизька швидко линяло. «Бродвей» набридав, кіно теж. Великі естрадні зірки в місто не забивались, а маленькі блимали на один манір. Існував ще драмтеатр, у репертуарі якого найдраматичнішою штукою було «Весілля в Малинівці». Квитки на спектакль вручили, утримавши по півтора карбованці стипендії. Зал був наполовину порожній, а наймішнішим виявився епізод, коли на голову Попандоупо обвалилась декорація.

Захоплення проходило, приходила звичка. Виявляється, треба просто звикнути до міста, до його захеканого темпу, вуличної колотнечі й життя за годинникову стрілкою. Як і до цехів комбінату, куди подруги нарешті прийшли заробляти свої великі гроші.

У кожному цеху було щось своє. В одному висіла дрібнісінька пилука від сухої пряжі, в іншому тхнуло аміаком, ще в одному було жарко й вогко, як у лазні. У їхньому цеху стояв шум, точніше, вищання тисяч веретен. Навушники не допомагали, бо від цього вищання тенькало й вібривало всередині. Але звикли й до цього, як звикають до заколисування в автобусі. Важче було звикнути до нічних змін, коли під ранок ряди веретен із білою ниткою починають плавати перед очима. Втяглися. Якась маленька пригода на зміні, свіжа чутка, пиріжок з нічного буфету – і вже легше чекати блаженної сьомої години ранку.

Веретена крутились, гроші йшли, місяці бігли. Каштани на «Бродвей» уже вибухнули білим цвітом, коли Ніна раптом спохопилася, що на екзамені в інститут вона б тепер переплутала Катерину Другу з Олександром Македонським. Зазирнути в підручники було абсолютно ніколи.

«Ожинники» поїхали, і Галя зосталась сама. Вона раптом відчула себе не те що вільною, а якоюсь наче непотрібною самій собі, оцюмою недільному дневі, цим прибраним до блиску кімнатами. Була й робота, яка завжди знайдеться, можна й просто податись на вулицю, де сусідки збирались на лаві полускати соняшник. Але якось не робилось і не гулялось.

Погляд набрів на баночки з майонезом і зеленим горошком. Відтоді, як рік тому Ніна стала працювати в їдальні, вона часто привозила додому делікатеси. Правильно, що дочка кинула отой комбінат. Нічого там біля веретен не вистіш. А зараз, хоч і невелика начальниця, а все ж у затишку, і поїсти можна смачно, і щось дефіцитне дістати.

От з інститутом нема щастя. Раз не пройшла по конкурсу, вдруге провалилась на екзамені, а цього літа й не рипалась. Та нічого, он вони з Василем і без дипломів не пропали. Роботи в місті повно, і в їдальні ж Нінку не навечно закріпачили. Теж не мед, бігай, збирай недоїдки.

А де воно мед? Он у сусідки дочка Валя покрутилась років три в місті – і назад. Тільки й того, що збігала заміж за якогось п'яничку. Женишок родом із сусіднього села, а познайомилися в місті на танцях. Валя сама розказувала. Підходить, каже, моденький хлопчик, танцюють, значить, балакають по-міському, ви-каблучуються одне перед одним. А тоді обзнайомились ближче, аж його село – за п'ять кілометрів од нашого. Як зійшлися, так і розійшлися, добре, хоч дітей не нажили.

Ступня була поцяткована кров'ю.

Василь заметушився, нащось обмацав кишені, скомандував: – Вставай. Треба промити.

Ніна зависла на батьковому плечі й, накульгуючи, пошкандибала до води. А Василю плелась усілякі несусвітні історії про зараження крові, про те, що хтось колись десь уколов палець і зостався без ноги. І ще пригадалось, як років п'ятнадцять тому, коли Нінка була трохи вища од лави, він здавав їй свою кров. А потім сидів перед лікарем і просив, так просив, щоб у нього знову брали кров і переливали дочці, може, вона виживе. А лікар заспокоював, а він, як глухий, нічого не чув і знову говорив своє, і йому знову доводило, що досить уже переливань і що справа не в них.

А ще Василь, згинаючись під незвичною ношею, раптом подумав, що Нінка вже ніколи не стане отим маленьким колобком, який знай просив батька «пчукати» його, і він садовив колобка на коліно верхи, як на коня, брав за руки й підкидав її, приказуючи: «Гоп! Чук-чук!»

списку професій подруги обрали одну із дзвінкою назвою – крутильниця. Правда, всі професії були схожі одна на одну, але Ніна, приїжджаючи в село, ніколи не іменувала себе робітницею, а тільки крутильницею.

Батьки поставилися до її невдачі в інституті спокійно. Мати зітхнула: «Спробуеш на той рік». Батько мовив: «Нема щастя» – і встромився в газету. Його кучерява чуприна, щоправда, на хвилю вигулькнула із-за читива, коли Ніна назвала свою майбутню зарплату. За такі гроші батькові довго треба було гурчати на тракторі.

...Воля навалилась і ошелесила. Перше враження від післяшкільного життя виявилось на диво смішним: не потрібно було вчити уроки. Життя в комбінатському гуртожитку розпадалось на дві половини. Треба було ходити на заняття, на суботники й аврала, прибирати в кімнатах. Зате можна було піти в кіно, на дискотеку, на концерт, урешті потинятися «Бродвеем», як іменували центральну алею міського парку.

2, 11 Валя повернулася в село, тиха така, сама в собі. Та нічого, дівка гарна, пару знайде. Дояркою зараз. Недавно про неї в газеті красиво так написали: «Ранок пахне молоком». Правда, ранок у корівнику пахне трохи інакше, але нічого, гарно написано.

Ні, таки ж не сидиться без діла. Галя ще раз пройшла по дому, чіпляючись оком до найменшого неладу. У кімнаті Ніни висіли на стільці джинси. Побачивши в них дочку вперше, Галя особливо й не засмутилась. У селі до цього потроху звикали, як звикали вже без вечірок, корсеток, гулянок на колодках і пісень по вулицях, як звикали до телевізорів, дискотеки, веселих днів зарплати й власних «Жигулів».

Її раптом захотілося приміряти джинси. Це бажання було таким дивним і несподіваним, що вона озирнулася, немов боючись, чи не підслухає хто її думки.

У кімнаті не було нікого. Із саду у прочинене вікно заглядав розкішний літній день. Тремтіла листом яблуня під вікном, трохи далі, навкіс, зеленіла густа стіна кукурудзи. Було тихо-тихо.

Галя похачем розстебнула квітчастий бавовняний халатик і пірнула повними засмаглими ногами в джинси. Цупка прохолодна тканина щільно облягла тіло. Вона втягла живіт, затамувала подих і обережно зашморгнула замок-блискавку. Зробила крок, другий. Джинси не слухались і були тісними. Усе-таки вона доп'ялась до дзеркала в залі, дорогою діставши з шафи червоний, товстої в'язки светр. Його купив на день народження Василь. Галя було: їй, бабі старій, не червоне б, а синє, і кофту, а не светр. А Василь, чудило, обняв її і припечатав: «Носи!»

У дзеркалі вона побачила милу сорокарічну жінку. Притомлені карі очі, невеликий, трохи кирпатий ніс, свої, не заляпані помадою губи, акуратно зібране назад густе чорне волосся.

А нічого дівка! Вийти на вулицю, сусідок налякати? Дівка на виданні. Ха-ха! Он же дочка на півголови переросла мамцю, тільки що тоненька, життям не розбита. У батька вся – і зростом, і лицем. Тому, харчизіяці, хоч у кіно зніматися. Граф Василь. І Нінка: біла, як панянка, світиться вся.

А ти, дівко на виданні, скоро онуків нянчитимеш на пару зі своїм графом. Аби лиш трапився їм із Василем хороший непитуший зять.

Якось у гуртожитку, лежачи на ліжку, Наталка довго вивчала щось на стелі, а потім заявила: «Нінко, а ми тут заміж не повиходимо».

Заміж! Біда була не лише в тому, що в них на комбінаті на одного хлопця припадало дванадцять дівчат. Наталка заявила: головна болячка – позмінна робота. Люди на танці, а ти – на зміну. Ніна, було, заїкнулась, що після денних змін і в них вечори вільні. Але подруга була невблаганна: шукаємо нормальну роботу, ближче до центру, і не біда, що вилетимо з гуртожитку.

Отак подруги опинились на квартирі в одній вдови в центрі міста, побіля базару. Хазяйка мала довжелезне, важке на язик ім'я і дозволила дівчатам іменувати себе Поліною Марківною. Це була дама неозначеного віку, хоч іноді здавалося, що їй років сто п'ятдесят, так жваво розказувала вона небилиці з життя цього колись провінційного містечка.

Поліна Марківна іноді запрошувала дівчат «на чай». Власне,

чаю як такого вона не визнавала, твердила: не ті тепер чаї. У тоненьких склянках, вставлених у потемнілі мельхіорові підстаканники, колихався густий пахучий настій із липового цвіту і м'яти.

Хазяйка благополучно пережила трьох чоловіків, так і не вислуживши за ними пенсії. Утім, у місті не пропадеш, повчала вона дівчат. У того позичив, тому перепозичив. Базар поруч, купи-продай. Як казав один: «Купую яйця по карбованцю десяток, зварю і продаю по карбованцю, а живу з навару».

Під старість «навару» в Поліни Марківни поменшало, але один залишився надійним – квартиранти. Дівчат тримала, як вона говорила, для чаювання. Основний «навар» давав маленький будиночок у глибині двору довшиною трохи більший од ліжка. Тут проживало молоде сімейство: він, вона й дитина. Він заробляв квартиру на якомусь заводі, вічно бігав із незастебнутими гудзиками й сумкою в руці, загнаний і засмиканий. А якось присів на лаву в дворі та довго й солодко розповідав Ніні, як посувається черга на квартиру, як він, поселившись, переключить шпалери, обкладеться кахлем, понаприбиває полицю, а на балконі зробіть оранжерею.

Вечорами подруги бігали на дискотеки та в кіно, а вранці, сонно позіхаючи, збирались на службу. Наталка втиснулася у фотоательє виписувати квитанції, а Ніна опинилася в їдальні. Усе це знаходилося поруч, біля базару.

Тепер Ніна не соромилась називати себе робітницею, правда, додавала: громадського харчування. Робота була неважка: після того, як людина поїсть, прибрати посуд і витерти столики. У білому фартушку й накрохмалені косинці Ніна снувала поміж столиками, вправно котячи перед собою візок для посуду.

Народ у їхній їдальні харчувався простий. В основному, служивий люд із перукарні, пошти та інших ближніх контор. Щодня приходила бабуся в акуратно заштопаному чоловічому піджаку. Вона брала вінегрет, гарнір до других страв і чай. Випадковим сусідам по столику винувато пояснювала, що в неї зіпсувалася газова плита і довелося забігти в їдальню.

Але найколеритнішою фігурою був Льоша – «принеси-подай». Скільки йому років, він навряд чи знав і сам. Однак, заходячи в їдальню, Льоша накидав на себе бравий вигляд, обсмикуючи куценького піджачка, а його неголене худе обличчя тануло в добрій безтолковій посмілці. На базарі Льоша з'являвся вдосвіта, допомагав щось розвантажувати, щось кудись переносити. В їдальні між ним і тіткою Пашею з роздачі розігрувався маленький любовний спектакль, де Льоша виявляв таланти неабиякого ловеласа. Нахвалявся відбити тітку Пашу в чоловіка, а вона запевняла, що стара для Льоші. Стара – охоче погоджувався той і хвацько підщипував котрусь із дівчат.

У кінці літа з далекого спекотного півдня наїхали й завалили базар своїм смугастим товаром продавці кавунів. Торгували, здебільшого, молоді мужчини. Жили в базарному готелі, а харчуватися ходили в Нінину їдальню.

...Він називав себе Ромео. Високий, ставний, із палким поглядом і тоненькою смужкою вусиків, нагадував кіноакторів з індійських фільмів.

Одного разу Ромео приніс у їдальню здоровенного кавуна. В обідню перерву дівчата уми-

нали криху прохолодну м'якоть і змовницьки підморгували Ніні: «Оце любов! Кавуна не пожалів».

Кілька разів вони ходили в кіно, блукали «Бродвеем». Ромео вів себе тихо, не ліз цілуватися. А якось запросив Ніну в гості, у готель. «Іди, не з'їсть», – порадила Наталка.

...Другого дня Ромео, не привітавшись, усівся в кутку зали. Ніна, скільки могла, оминала його столики, нарешті підійшла.

– Розумієш, я вчора не змогла.

– А коли зможеш?

– Не знаю.

– Недоторка.

Рука Ромео ковзнула по її стану. Ніна смикнулася, зачепила візок, і тарілки гахнулися на підлогу.

Уся їдальня повернула голови в кутку.

Ромео спаленів, витяг із кишені десятку. «За тарілки!» – кинув на стіл червінець, переступив бите череп'я, перемішане з недоїдками, і пішов на вулицю.

Ніна вихопилася у тамбур з умивальником, де висіло порепане дзеркало і гостро пахло господарським милом, і розревлася, упавши на побілену стіну.

Хтось обережно торкнув її за плече. Поруч стояв Льоша.

– Ти, теє, Нінко, не реви... Він хлопець нічого, хороший чоловік.

– Хороший, Льошо, і ти хороший. А я невезуча, невдаха.

Ніна ревля, встромившись у Льошин піджачок, від якого так затишно тягло тютюном, дешевеним вином і бозна-якими пахощами осіннього базару.

– Бабцю, хоч узвару.

– Не мала баба клопоту, купила поросю.

Оце така вона, баба Катря. Може весь день розмовляти одними приказками. Ніна їй коліс – що не щастить у місті на женихів, а вона: «Сироті жентиться – ніч мала». Це ж скажи, що поїхали по ожину й пробила ногу, бабця зараз: «Застав дурня богу молитись – лоба розібіє».

– Так я узвару хочу, бабцю.

— Здрасьте, я ваша Настя. Ти що, не наїдаєшся у своїй харчевні?

Меню Ніниної «харчевні» складалося з котлет, шніцелів і ще кількох таких же безсмертних страв, на які Ніна не могла й дивитися. Якось у кіно побачила: сидять пани-мільйонери і смочуть крізь соломинку апельсиновий сік. І так їй захотілося покуштувати отого соку! Випадково натрапила в одному гастрономі, пила... і кривилася від незвичного гіркуватого пійла.

Як чисто й гарно в бабиній кімнатці! Етажерка з книгами, ікони, сушена м'ята. Баба живе у свого старшого сина, Ніниного дядька.

– Бабусю, а скільки-но у вас онуків? Всього семеро. Четверо дітей, та якби в кожного по четверо, ого було б онуків.

– Якби поросли в роті гриби. Чого ж це твоя мамця одну тебе привела й годі?

– Ой, бабусю, зате правнуків у вас буде! Скільки вам народити: четверо, п'ятеро?

– Семеро. На, красунечко, пий свій узвар.

Ніна в баби Катрі – улюблениця. І тут так тепло-тепло, так затишно-затишно.

Наталка розказувала Ніні історію свого знайомства з Віктором.

– Заходять, значить, мазунчик. Дозвольте, каже, ошчасливити ваше фотоательє. А я йому: «Невелике щастя, у нас он і артис-

ти знімаються, і поет, і генерал». А він: «Поганих фото не візьму, мені надсилати на кіностудію, зніматимусь у фільмі». Думаю: заливай, кіноактор базарний.

Сказати, що в одязі, танцях і дисках Віктор ловив останній крик моди, було б не зовсім точно. Він ловив цей крик ще не викрикнутим, ще у моди на язичі. Швидко зробився своєю людиною в тихому особнячку Поліни Марківни. Хазяйку причарував умінням розкладати пасьянси, шоколадними цукерками і напівфривольними анекдотами.

Одного разу з'явився на порозі. – Привіт, Нінулько. Де це моя Наталі?

– Затрималась.

– Почекаємо. Так, що це в тебе за читиво? Фі, яке допотопне. Хочеш еротичний журнальчик? Жартую, жартую, образилась. Побесідуємо на платонічні теми.

Бесіда не в'язалась, зате Вікторова рука, Ніна не помітила і як, опинилася у неї на коліні.

– Ти чого, Віто? – відсунулась вона.

– Жартую, – без жартів мовив Віктор і рвучко обняв її за талію.

– Пусті, ненормальний. Хам. Та пусти ж!

Ніна впила нігтями йому в обличчя, з усієї сили штовхнула на стілець. Вискочила на вулицю, побрела тротуаром. Надибала на якийсь кінотеатр, забилась в останній ряд і просиділа півтори години, нічого не помічаючи на екрані.

На квартиру прийшла опівночі. Їхня кімната – одразу ж при вході. Ніна поторгала двері. Замкнено. Постукала – жодної відповіді. Раптом захотілося розігнатися і вдарити плечем у ці ненависні двері. Постояла хвилину, другу, поки відкотила злість, знайшла на вішалці якусь одіж, бездумно постелила на кухні на підлозі і впала, як підкошена.

Прокинулася вдосвіта від здавленого шепотіння в прихожій. Віктор прощався з Наталкою.

Увечері Наталка винувато м'яла в руках скатертину й виправдовувалась:

– Не сердься, Нінко, чесне слово, не чула, як ти прийшла. Я б його серед ночі витурила. Він же сказав, що ти поїхала в село.

А Ніна все дивилась на Наталчині руки і уявляла Вікторові, які вчора грубо облапували її, а потім ось тут, на цій постелі, похазяйськи роздягали Наталку.

– Наталочко, поїдем звідси, – Ніна говорила гарячково й плутано. – Ти що робиш? Хазяйка вижене й матері розкаже.

– Не вижене й не розкаже. Віктор їй за ці візити дістає дефіцит. І ти за мене не бійся. Він баламут, але я його не випущу. За себе бійся.

– У нас із Валерієм нічого такого не було.

– І не буде. Помреш у дівках.

Валерій... Наталка знала, куди вдарити.

...Він з'явився в їдальні весною. Став у чергу з якимось відстороненим поглядом. Ніна в цей день була на роздачі, підміняла хвору тітку Пашу. Хлопець підвів на неї очі, мовчав.

– Вам що? – запитала Ніна.

– Устриці й антрекот.

– Які устриці? У нас котлета і шніцель.

– Давайте котлету й шніцель.

– Як, усе разом?

— Дівчино, я голодний, як вовк. Давайте все.

Дивак. Гарненький зажурений хлопчик зі стомленим добрим поглядом. Скільки ж людей повертається через їхню їдальню.

На її подив, хлопець прийшов і другого дня. Нічого не їв, сидів

у кутку й сумно дивився, як Ніна метляється поміж столиками.

...Валерій виріс в інтелігентній міській сім'ї. В їдальнях не бував зроду-віку і в Нінину «харчевню» забрів лише тому, що посварився з батьками.

Місяців за два після цього знайомства Ніна потрапила до Валерія в дім. Жив він неподалік, у сірому триповерховому будинку, що встояв три революції і дві війни. У чотирикімнатній квартирі на другому поверсі все дихало спокоєм і достатком. Замість безликого модерну, кімнати огортали темно-червоними порт'єрами, вабили широкими кріслами й пузатими стільцями на гнутих ніжках, грав'юрами та акварелями на стінах. У кутку зали блищав чорними бочками рояль, над яким схилилася гостролиста пальма.

Крім Валерія, у квартирі жили його батьки й бабуся Фаїна Станіславівна, котра із задоволенням грала роль глави патріархального сімейства. У тоненьких порцелянових чашечках парувал духмяний цейлонський чай. Фаїна Станіславівна вела неквапну мову:

– Ви, Ніночко, гадаєте, що ми – якісь рафіновані інтелігенти, далекі від народу. Це зовсім не так, голубонько. Мій дід був близьким до народовольців. Батечко завжди вважався лібералом, після революції вірою і правдою служив радянській владі. Це його квартира. Ми живемо тут уже шістьдесят років. Ви, голубонько, не сердьтєся, але в місті зараз жах що робиться. У нас до війни мешкало сімдесят тисяч, зараз – триста. І все – село. Я завжди поважала селян, але не розумію, нащо всі, вибачте, лізуть у місто? Уявляєте, які через це ціни на базарі? І взагалі, ніде нічого не дістанеш. Вони, приїжджі, – молоді, зубасті, їм аби лиш півногою зачепитися в місті, а там усіх розштовхають.

Ніна терпляче вислуховувала ці монологи й закохано дивилася через стіл на Валерія. Сидіти тільки по різні боки столу – так постановила Фаїна Станіславівна. А ще якось, зайшовши з Валерієм у передпокій, вони почули, як старушенція вигорювала Валерієвій мамі:

– Ах, Елечко, я розумію, романтика і все таке інше. Кажеш, це в них серйозно? Чесно кажучи, ця дикунка гарненька. Плебейська кров, молода, гаряча. Але, Елечко, я прошу, щоб нічого такого до весілля. Ні-ні! Знаєш, як тепер буває?

– Патриції, – зле мовила Ніна.

– Патриції ми зачухані, – весело погодився Валерій. – Ну, не сердься. Побачила б, які в мене з ними баталії.

Вона взяла його руку в свої долоні, і їй захотілося по-материнськи пожалити його, поцілувати в лоба, зігріти в цьому височезному старовинному передпокої.

– Привіт, Нінко. Як поживаєш? Однокласниці. Змінились як! А здається, наче вчора танцювали на випускному.

– Здрастуй, Ніно.

Коля. Перша любов її. Торік прийшов з армії, шоферує в селі. Не жениться. Що він так втупився на неї? От навіжений, люди ж довкола. Коля-Колюша. Господи, як вона ревля на оцього пероні три роки тому, проводжаючи його в армію. Як давно це було.

Батько прихилився до мотоцикла, мне цигарку. Мати дивиться, невідрувно так. Із-за лісу висунувся поїзд...

Віталій КОРЖ

Віталій Терентійович Корж – відомий український політичний і громадський діяч. Народився у селі Дроздівка Куликівського району у простій селянській родині. І хоч уже понад півстоліття мешкає в Києві, ніколи не поривав зв'язків з рідним селом. Заслужений економіст України, кандидат економічних наук, Почесний громадянин Києва. Депутат Верховної Ради України трьох скликань, бере активну участь у благодійній роботі. Автор численних публікацій у періодиці, кількох книг публіцистики.

У 2019 році видав у Чернігові книгу оповідань, новел, етюдів, сам автор влучно назвав їх оповідками, «Еківоки».

Штани

Після першого року навчання в Чернігові я влітку приїхав на канікули в село до батьків. Вони щиро хотіли відзначити цю подію. Зібрали всі гроші, що на той час збереглися у родині, і запросили мене разом сходити в магазин. Йшли довго (до центру села не менше 2,5 кілометра). Батько рішуче чимчикує попереду, а ми з мамою назираємось ледь встигаємо позаду. Відчуваю, що повинно відбутися щось надзвичайно важ-

ливе, урочисте. Заходимо в магазин. Такі магазини в містах тепер називають супермаркетами. У тому магазині тоді можна було побачити все, що надбав Совецький Союз з 1917 року.

Оскільки в цьому супермаркеті зал один (кімната площею біля 10 квадратних метрів), у будинку, відібраному у заможного селянина після революції і остаточної перемоги пролетаріату, то зразу можна побачити весь крам, який пропонується покупцю. Із одяжі – купа фуфайок, якісь вироби сільських умільців – топорича, держак для лопат, сапок, граблів, корзини, верейки в асортименті, сплетені із місцевої лози (шиляги), бочка, в якій бувала олія. На прилавку – великий фанерний ящик із-під печива. Кілька гірлянд стекло для газових ламп, нанизаних на грубу мотузку і розвішаних на великих гвіздках, забитих у стіну. Стекла ці для різних ламп: шестериків, восьмериків, дванадцятериків.

Батьки довго радилися з продавцем (у селі чомусь він називався – прикажчик), а я терпляче тупцював з ноги на ногу позаду. Потім продавець-прикажчик зник у боковому отворі. За деякий час з'являється з пакунком у руках. Розкладає на прилавку. Бачу – штани. Грубе сукно темно-синього кольору. Підійшов ближче, придивився пильніше – дійсно штани, але ж на дуже солідного дядька, а з мене на ту пору чи й було хоча б з пів-центнера. Але, мабуть, вибору не було.

Батько вкинув штани в кошелюк, і ми, цього разу всі рядочком, плече до плеча, бадьоро крокуємо додому.

Дома батько вдоволено сповістив, що це мені подару-

нок, під теплу, щирю посмішку мами.

Оскільки в магазині моя роль була пасивною, то вдома я уже міг сказати, що штани занадто великі. Батько заспокоїв усіх: «На виріст, хай будуть». Мабуть, батько уже тоді знав, що моя вага з часом буде більше 100 кілограмів.

Зізнаюсь, мені кортіло вперше в житті одягнути нові, для мене придбані суконні штани. Під вечір вже пора йти до клубу. Причепурився, черга дійшла вдягати штани. Зайшов я у ці штани, а вони зовсім порожні, мене у них майже немає.

«Не біда» – каже батько. Мати дістала зі скрині не вживану велику хустку із вовни. Обмотали мені поперека. А в штанах ще залишається багато місця. Не пам'ятаю, у що іще обмотували мене, але на решті підперезали штани надійним мотузком, і я обережно, не згинаючи ніг в колінах, вийшов із двору.

Але добре, що відійшов недалеко. Конструкція на мені підступно розвалилась. І я мусив зібрати все в оберемок і повернутись додому. На цьому мій урочистий похід у нових штанах до клубу ганебно провалився. Поцестило, що хоч ніхто із сусідів, ровесників, а особливо дівчат, не бачили мого фіаско.

Це дещо полегшило переживання з цього приводу. Але впродовж деякого часу на душі було гірко від усвідомлення, що не вдалося реалізувати вимірний план – пофорисити перед публікою, в першу чергу перед односельцями, у своїх нових штанах. Продемонструвати, що я теж не лицеміш. Але все ж таки мусив змиритися із повним провалом мого таємного плану.

Після канікул штани я привіз у Чернігів. Там працював наш родич Корж Роман Іванович, завідував швейною майстернею, яка мала високу репутацію. У розпачі я звернувся до нього. Він особисто уважно і відповідально обміряв мене кравецьким сантиметром, який постійно теліпався у нього на шиї, намалював штани, проставив на них всі розміри і запропонував мені прийти через два тижні.

Ледь діждався. Прийшов і з рук завідувача отримав виконане замовлення. Прибіг у кімнату гуртожитку, де на той час жив. Нетерпляче вдяг ці злочасні штани... Єдине, що було придатне, – це пояс. Якраз по мені. Все інше – карикатурне. Задній шов опинився збоку. Стрілки не спереду і позаду, як це б мало бути, а по боках... Я – у розпачі. Пояснити таку метаморфозу з моїми штанами не можу. Носити теж не міг.

Позбавив мене цієї халеки батько мого друга Славика Турка. Коли я був у них вдома на вулиці Гарматній в Чернігові, батько-Турок взяв у мене з рук ті штани, не дивлячись, жбурнув їх на ліжку сину, а мені дав за них якісь гроші.

За ці гроші та за проданий старезний баян я купив омріяний новий баян «Україна» Житомирської музичної фабрики. Цей баян вірно служив мені багато років. Відіграв я на ньому силу-силенну концертів на багатьох сценах в Чернігові, а потім у Києві. Не можна полічити, скільки бідув весіль та інших урочистих подій. Дуже зріднився з ним. Я його дбайливо зберігаю у себе й досі. Нещодавно майстри фахово його відреставрували. Але грати на ньому мені вже не до снаги.

Людмила ЗІНЕВИЧ

Метро

Ранок, вагон метро майже порожній. Після нічної зміни, стомлена і напівсонна, розгорнула книжку. Замість закладки трохи затерта улюблена світлина. Вона перекочує із книжки в книжку, то як антидопінг. Перекладаючи її між інших сторінок, мимохіть зачепилася поглядом за дату, вибиту внизу маленькими червоними цифрами.

– О, сьогодні рівно 5 років з того щасливого різдвяного ранку в засніжених Карпатах... Ні, ні, ніяких спогадів і дорікань, чергування було занадто важким, щоб виснажувати себе діалогом з уявним тобою, подумки розповідати про втому, про очікування різдвяного дива, яке так чи інакше у спогадах чи мріях в'яжеться з тобою.

Пробираючись крізь живопліт думок, силкуюся знайти речення, на якому зупинилася вчора увечері у метро дорогою на роботу.

«Самотність пасує тільки Богові», – вихопилося з-поміж рядків, й думки знову почало відносити в минуле, у несамотність. Зосередитися на тексті не вдавалося. Із протягу роздумів несподівано витягнув дошкульний рентгенівський погляд з-напроти. Підвела голову: дивно, не помітила, коли він зайшов – сивочолий чоловік, елегантно вбраний, із виразом обличчя внутрішньо збалансованої людини. На якусь мить усі зовнішні подразники зникли: він проникливо подивився в очі, а здалося, відсканував душу. Мимоволі знітилася, знову втупила погляд у книжку, рядки хаотично скакали в такт вагонних коліс. Очі взялися вогнисто, і слова попливли чорними човниками. Сльоза, ударившись у цупкий папір, розбилася дрібними краплями й зімпресіонувала поцятковану картинку.

– Все те не вартує ваших сліз, – почула спокійний притишений голос. – Минуле не лікується. Не картайте себе, ми всі один для одного ілюзія. Найсильніше розчарування й найстрашніша втрата не повинні вбивати віру.

Застигла, аж згасла церковна свічка. Звідки він знає? Може, це сон? Потяг різко загальмував, книжка сковзнула з колін і глухо впала на підлогу. Неквапно, навіть не глянувши на палітурку, він підняв її і поклав не на мої здерев'янілі коліна, а на сусіднє сидіння.

– Ця книга не для вас і не про вас... Закінчення фрази заглушив гучномовець. Уже з дверей почула впевнене й безапеляційне:

– До зустрічі!
Стук розсувних дверей повернув до тям. Наступною була моя зупинка. Яюсь легко підхопилася, глянула на сидіння поруч: через порохняву з обкладинки кричали яскраво-червоні літери: «Ніколи не вір у коханню». Спокійно пішла до виходу.

«Обережно, двері відчиняються».
Хтось навздогін покликав:
– Ви забули книгу!
– Дякую, то не моя.

Раїса БОРЩ

Не нарікай на Україну

Не нарікай на Україну,
Не нарікай на рідний край,
Ти краще пісню солов'їну
Натомість стиха заспівай.

Бо там знаходиться джерельце,
Де янгол твій водицю п'є,
Там в злагоді і розумі, й серце,
Там Господь руку подає.

Не нарікай на Україну,
Не нарікай на рідний край,
А у лиху й скрутну годину
Їх зрадницьки не покидай!

Не знайдеш ти в світах широких
Того, що прагне так душа,
Коли тривога і неспокій -
До України поспішай.

Стань перед нею на коліна,
В сльозах пробачення проси,
Тобі пробачить Україна,
Знай, що ти блудний її син.

І чим скоріш приїде прозріння,
І зацямить душа жива,
Затихне змучене сумління,
І будуть кращими жнива.

Не нарікай на Україну,
Не нарікай на рідний край,
Ти краще їм любов синівську
Натомість з вдячністю віддай!

Супер Ідея

Захворіло моє українське сімейство...
Бур'яном розрослося серед нас фарисейство,

І огидним плющем душі нам обвиває,
Як боротися з ним – так ніхто і не знає...

Рідна мова у нас – для державного вжитку,
А чужинська луна над дітям у сповитку.

І якого ще лиха нам всім з вами треба?!
І які молитви хай злітають до неба?!

Фарисейство, мов кат, нас усіх розриває,
А гірке каяття з вітром в полі гуляє.
Мов, минеться усе, якось то воно буде...
Не минеться ніщо, не надійтеся,

Дзвони дзвонять в церквах під московські куранти,
І на рідній землі ми немов квартиранти.
Не набридло ще нам свій же спротив долати?!
Україна стражда, наша рідная мати.

Гей! Відкрися, озвись, фарисею,
Не глумись, не жартуй над своєю ріднею!
Бо всі біди у нас від твоєї брехні,
Згинеш ти – на землі покладем край війні!

Не чіпляйся, не ховайся за красиві слова,
Хитрість ця вже стара, вже давно не нова.
На поверхні лежить наша «Супер Ідея»,
Знищить в кожному із нас отого фарисея.

Дві мови

Зустрілися дві мови
Для братньої розмови.
Одна мова другій каже:
«Я причісанней і глаже.
Все слова мої богаче,
Прямо в глаз б'ють, не иначе.
Чо там ваші вишиванки?!
Ходять в них одні селянки!
То ли дело мой кокошник,
Всем красавицам помощник!
И гармонь моя игрива,
И быстра, и шаловлива,
Не сравнить с твоей бандурой,
Деревенскою культурой!».

«Ти сказала все, подруго?!
Намотай на вус і туго!»,
Обізвалась інша мова:
«Послухай розумне слово:
Всі слова мої правдиві,
Бо зросли на рідній ниві,
Засівали їх віками
Чумаки із козаками.
Слова мої щирі й гожі,
Рідній землі на сторожі.
Залиш нашу вишиванку,
Берегиню і панянку.
Мою гордість і красу
Я у вічність понесу.
Не чіпай мою бандуру,
Звук її зламає мури,
На бандурі хто заграє,
Той із Богом розмовляє.
Я скажу тобі, небого,
Неси звідси свої ноги,
Неси спіткнешся, знай ти це,
Об моє гостре слівце!
Не стій в мене на дорозі,
Ти здолає мене не в змозі.
Я дорогу свою знаю,
І тебе я не чіпаю.
Залиши скоріш мій дім,
Тобі місця нема в нім.
Отакій тобі отвіт!
Будь здорова! Мій привіт!».

Вже 11-й рік триває творчий шлях Капели бандуристів Чернігівського обласного філармонійного центру, яка носить ім'я нашого земляка, видатного українського кобзаря Остапа Вересая. Колектив створено з ініціативи її керівників, талановитого подружжя – заслуженої артистки України Раїси Борщ та заслуженого працівника культури України Миколи Борща. Художнім керівником капели була призначена викладач-методист Чернігівської музичної училища ім. Л. Ревуцького, Раїса Миколаївна Борщ. Директором та хормейстером капели став старший викладач цього училища Микола Митрофанович Борщ.

Раїса Борщ також пише вірші. Пропонуємо добірку її поезій.

Чернігівський Молодіжний театр

Вказано деякі ролі акторів у діючому репертуарі театру

Любов Веселова

Одна з фундаторів театру, заслужена артистка України, провідна майстриня сцени. Закінчила Дніпровське державне театральне училище. В театрі з 1982 року.

Швейк – «Бравий вояк Швейк»; Дар'я Петрівна – «Собаче серце»; Джульєтта, Годувальниця, Лукреція – «Агов, Джульєтта!»; Доріна – «Тартюф»; Бабакіна – «Іванов»; Берта – «Поминальна молитва»; Еухенія, Елена – «Дерева вмирають стоячи»; Матильда Штосс – «Три товариші»; Анфіса Тихонівна – «Вовки та вівці»; Наталя Федорівна, Фаїна Іллівна – «Черевки на товстій підшві».

Юлія Матросова

Одна з фундаторів театру, провідна майстриня сцени. Закінчила Курганське обласне культурно-освітнє училище. В театрі з 1979 року.

Євдокія Пилипівна – «За двома зайцями»; Авдотья Назарівна – «Іванов»; Фрау Залевські – «Три товариші»;

Еухенія, Елена – «Дерева вмирають стоячи»; Міссіс Хігінс – «Пігмаліон»; Гете, Прокурор, Суддя – «Степовий вовк».

А також в рамках МайАрт: «Українське альфреско», «Цветаєвський альбом», «Серебряные дребезги».

Тетяна Салдецька

Акторка драми, провідна майстриня сцени. Одна з фундаторів театру. Закінчила Дніпровське державне театральне училище. В театрі з 1982 року.

Пані Мюллерова, Пані Палівцева – «Бравий вояк Швейк»;

«Ельміра» – «Тартюф»; Сара – «Іванов»; Фрау Гассе – «Три товариші»;

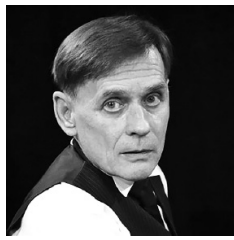
Аркадіна – «Чайка»; Хеновева – «Дерева вмирають стоячи»; Міссіс Хілл – «Пігмаліон»;

Сестра Ретчед – «Політ над гніздом зозулі».

Мирослава Витриховська

Одна з фундаторів театру, провідна майстриня сцени. Закінчила Дніпровське державне театральне училище. В театрі з 1984 року.

Голда – «Поминальна молитва»; Фрау Мюллер – «Три товариші»; Міссіс Пірс – «Пігмаліон»; Мурзавецька – «Вовки та вівці»; Сюзанна – «Оркестр»; Зінаїда Савівна – «Іванов»; Аграфена Семенівна – «Шельменко-денщик».

Володимир Банюк

Один з фундаторів театру, заслужений артист України, провідний майстер сцени. Закінчив Дніпропетровське державне театральне училище. В театрі з 1984 року.

Маркіз Форліпополі – «Трактирниця»; Прокіп Сірко – «За двома зайцями»; Тартюф – «Тартюф»; Шабельський – «Іванов»; Тев'є – «Поминальна молитва»;

Бальбоа – «Дерева вмирають стоячи»; Серебряков – «Дядя Ваня»; Доктор Співі – «Політ над гніздом зозулі»; Преображенський – «Собаче серце». Моновистава «Іуда Іскаріот».

Олексій Биш

Заслужений артист України, провідний майстер сцени. В театрі з 1994 року. Закінчив Дніпропетровське державне театральне училище.

Полковник Краус, Лікар, Водічка, Пастор – «Бравий вояк Швейк»; Шариков – «Собаче серце»; Граф Альбафьоритта – «Трактирниця»; Даміс – «Тартюф»; Доктор – «Три товариші»; Боркін – «Іванов»; Сорін – «Чайка»; Войницький – «Дядя Ваня»; Вождь Бромден – «Політ над гніздом зозулі»; Пабло, Густав, Гравець у шахи – «Степовий вовк»; Плохов, Зеленін – «Черевки на товстій підшві».

Роман Покровський

Закінчив Запорізьке державне музичне училище ім. П. Майбороди. Працює у театрі з 1998 року.

Клеант – «Тартюф»; Ромео, Лоренцо – «Агов, Джульєтта!»; Іванов – «Іванов»; Роберт Локамп – «Три товариші»; Мотл, Батюшка – «Поминальна молитва»; Тригорін – «Чайка»; Маурісо – «Дерева вмирають стоячи»; Астров – «Дядя Ваня»; Професор

Хігінс – «Пігмаліон»; Дейл Гардінг – «Політ над гніздом зозулі».

Валентин Макар

Провідний майстер сцени, в театрі з 1988 року. Закінчив Ніжинське училище культури і мистецтв ім. М. Заньковецької.

Оргон – «Тартюф»; Лебедєв – «Іванов»;

Альфонс – «Три товариші»; Лейзер Волф – «Поминальна молитва»; Дорн – «Чайка»; Полковник Пікерінг – «Пігмаліон»; Линяєв – «Вовки та вівці»; Макмерфі – «Політ над гніздом зозулі».

Народний аматорський чоловічий вокальний ансамбль «Варин» Комунального закладу «Варвинський будинок культури» селищної ради

Бажання стати надсучасним і креативним спонукають нинішніх артистів шукати засоби для самовираження у різних новітніх жанрах музичної та пісенної творчості запозичених у іншоземних культурах. І лунають на різних шоу програмах твори у стилі софт, поп чи гард років, реп, техно чи електро. Українська ж авторська та народна пісня губиться в цих андеграундних потоках.

Найбільш відданими українській пісенній традиції залишаються аматорські колективи та самодіяльні виконавці. Одним з таких виразників і популяризаторів справжньої української пісні є народний аматорський чоловічий вокальний ансамбль «Варин» КЗ «Варвинський будинок культури», якому понад 10 років.

Свою назву колектив запозичив від назви старовинного поселення, яке існувало на місці сучасної Варви і де, як видно із записів в Іпатіївському літописі, Київський князь Володимир Мономах розгромив половецької війська. Можливо, саме тому, нащадкам славних пращурів так до вподоби пісні патріотичного спрямування: «Летять коні на Україну», «Вставаймо, браття українці», «Плакала калина» та «Біла тополі». Також щирі емоції викликають у глядачів пісні «Вербонька», «Очі волошкови», «Йшли корови із діброви», «Любов цвіте один лиш раз», «На березі милім». Хоча підняти настрій глядачам веселою піснею нашим чоловікам також до снаги. І тоді глядачі дізнаються і про «Галю балувану», і про кумедні істо-

Співають душею і серцем

рії з життя «Кози Мар'яни», а якщо «Живеш в селі – вирощуй сало». Переконаються у широті почуттів у піснях «А на Україні щастя моє», «Розлук не буде», «Танго кохання». Як справжні чоловічі учасники ансамблю не раз оспівували красу і велич жінки: «Шануймо жінку», «Чарівні україночки».

Жоден мистецький захід на місцевій сцені не обходиться без участі «Варина», адже вони є улюбленцями глядачів і ця любов взаємна.

Учасники «Варина» – люди різні за віком, професією, вподобаннями, але об'єднані любов'ю до пісні. У нинішньому складі колективу співають не лише працівники Варвинського будинку культури – Сергій Желіба (тенор), Олександр Левченко та Ярослав Ковбашин (баритони), начальник відділу культури Варвинської селищної ради Роман Бузикович (тенор), а й суддя Варвинського районного суду Андрій Савенко (тенор), працівник нафтогазової промисловості Олексій Урода (бас), пенсіонер Микола Виприцький (бас).

Два роки тому колективу «Варин» було присвоєно почесне звання «Народний аматорський», а його керівник Сергій Желіба став лауреатом районного фестивалю рейтингу попу-

лярності та здобувків «Гордість Варвинщини 2019».

Географія гастрольних виступів ансамблю не така вже й поширена, однак, слава про наших «співочих соловейків» долинула й до сусідніх Чорнух (Полтавщина), тут колектив виступив на фестивалі «У дружньому колі», представників громад Чернігівщини та Полтавщини.

Найяскравіший слід у творчості колективу залишила поїздка в зону АТО у 2015 році. «Варин» дарував свої пісні воїнам – землякам на передовій, а також місцевим мешканцям та військовим у селі Прохорівка (Донецчина).

Нещодавно кілька виступів колективу було розміщено на одному з сайтів. Ансамбль отримав велику кількість схвальних відгуків та високу оцінку спеціалістів, а також запрошення для участі у всеукраїнських та міжнародних фестивалях і конкурсах. Це є неабияким стимулом для подальшої роботи чудового колективу, учасники якого співають душею і серцем.

Віра БУЗИНКЕВИЧ,
головний режисер
КЗ «Варвинський будинок культури»

Безкоштовні курси української мови

Вже 6-й рік в Чернігові діє цей волонтерський проект. Засновник і беззмінний керівник курсів – кандидат філологічних наук Людмила Зіневич. Вже два роки вона працює директором Центральної міської бібліотечної системи, в яку входить Центральна бібліотека ім. Михайла Коцюбинського та понад десять її філій – бібліотек по місту. Тепер мовні курси працюють на базі бібліотеки ім. Коцюбинського.

Говорить Людмила Зіневич: «Новий набір, який стартував відразу після закінчення локдауну, засвідчив попит на вивчення державної мови. Серед охочих опанувати мову чи поглибити свої знання переважно держслужбовці, працівники сфери обслуговування та старшокласники. Приємно, що на курси люди приходять навіть сім'ями. Дякую нашій прекрасній команді викладачів – Тамарі Андрійчук, Ганні Арсенівич-Баран, Марині Левицькій за самовіддану й натхненну працю, а курсистам за незгасний інтерес до навчання, повагу до української мови та плекання українського світу в собі й у громаді.»

Ось деякі заходи БКУМ за 2020 рік.

Представлення нових книг. Протягом року пройшли представлення романів – Олени Печорної «Химерниця», військового волонтера чернігівця Геннадія Обушно – «Екст», відомої письменниці Валентини Мاستерової – «Тобі скажу», про Чернігів XI століття, Валентини Михайленко з Коропа – «Любов і Демони». Також було представлено збірку поезії жительки Львівщини Світлани Антонішин «На білому камені», поетичну збірку нашої землячки, нині поетеси з Полтавщини Наталки Фурси «...ані вирію, ані скиту».

Візитні засідання. Щороку слухачі курсів традиційно роблять поїздки в ті чи інші пам'ятні місця Чернігівщини та й за її межі. 2020 року така поїздка відбулася на північ області, в Коропський район, у Мезинський національний природний парк. Ще одна поїздка була на Київщину, в місто Яготин. Слухачі курсів відвідали музей картин видатної художниці Катерини Білокур, місця, пов'язані з перебуванням у Яготині Тараса Шевченка.

Історія українського меценатства. В бібліотеці кандидат філософських наук Тамара Андрійчук прочитала свій авторський курс «Історія українського меценатства». Це розповіді про відомих українських громадських діячів минулого, які підтримували українську церкву, літературу, мистецтво, пресу. Життя і діяльність багатьох з них були пов'язані з Чернігівщиною. Відбулися лекції про такі родини українських меценатів, як Безбородьки, Скоропадські, Галагани, Тарновські, Симиренки, Чикаленки, Терещенки, Алчевські, Лизогуби.

«Нашого цвіту – по всьому світу». Тамара Андрійчук у новому навчальному році провела цей свій новий авторський курс – про визначних культурних діячів української діаспори. Пройшли лекції про таких діячів: Олександр Кошиць, Василь Ємець, Квітка Цісик, Олександр Архипенко, Серж Ліфар, Василь Авраменко, Михайло Дмитренко, династія Кричевських».

Нині тема курсу – «Видатні науковці української діаспори». Днями авторка прочитала першу лекцію – «100 років Український вільний університет. Відень – Прага (1921 – 1945)».

Розклад занять курсів:
середа і четвер 17.30, субота – 10.00. Бібліотека ім. Коцюбинського (вул. Кирпоноса, 22).
Тел. для довідок та запису на курси: 675-043, 775-156

Зірки світового кіно й естради

Катрін Дензов

Знаменита французька актриса. Справжнє ім'я – Катрін Фаб'єнн Дорлеак. Народилася 22 жовтня 1943 року в Парижі в акторській родині. Сценічне ім'я взяла від прізвища матері ще й тому, щоб її не плутали зі старшою сестрою, уже досить відомою актрисою Франсуазою Дорлеак, яка загинула в 1967 році, що тяжко пережила Катрін.

Величезна популярність прийшла до молодої актриси, коли вона виконала головну роль у музичній стрічці «Шербурзькі парасольки» (1964 р.), чарівну музику до якої написав відомий композитор Мішель Легран. Фільм триумфував на Каннському кінофестивалі.

У 1965 році Катрін знялась у головній ролі в режисера Романа Поланського (стрічка «Відраза»). Знімалася також у фільмах інших видатних режисерів сучасності, серед яких Франсуа Трюффо, Луїс Бунюель. Їй довелося грати дуже різні ролі – від чистої і цнотливої коханої до розбещеної жінки мегаполісу, що добровільно пішла в публічний дім (стрічка Бунюеля «Денна красуня», 1967 р.).

Знаковою була й роль актриси у фільмі «Індокитай» (1992 р.), удостоєному «Оскара». У 2000 році зіграно роль у ще одному фільмі, що переміг на Каннському фестивалі, – «Той, що танцює у темряві». Через два роки вийшов на екрани ще один відомий фільм за участю актриси – «Вісім жінок». Дуже знайомі є і фільми «Нічне метро» (акторський дует із Жераром Депардьє), «Сирена Міссісіпі» (дует із Жаном-Полем Бельмондо). У деяких фільмах актриса виконувала пісні, а свого часу навіть записала сольний альбом.

Катрін Дензов була заміжньою за фотографом Давидом Бейлі. Але ще більш відомі два її неофіційні цивільні шлюби. Перший – із російським емігрантом, кінорежисером Вадимом Плем'яніковим (відомий під ім'ям Роже Вадим), від якого має сина Крістіана. Другий шлюб – із зіркою італійського та світового кіно Марчелло Мастоїанні, від якого Катрін має дочку К'яру Мастоїанні.

Слава Пшибильська

У наших розповідях про кумирів зарубіжної естради йдеться про співаків, надзвичайно популярних у попередні десятиліття. Коли дійсно співали, а не шамкотіли, хрюкали чи рявкали в мікрофони зі сцени або й у вимкнуті мікрофони, під так званим «фонограму», коли «співає» лише розтуляє рота, а за нього «співає» апаратура.

Ті роки дали ціле суцвіття талантів (тоді ще якось не розмахували терміном «зірка»). Дехто з них уже в інших світах, інші живі, декотрі й досі виступають на сцені, попри роки.

Ціле гроно таких співаків дала Польща. Польська естрада була дуже популярна в колишньому СРСР. Звичайно ж, незабутня Анна Герман, епатажна Марія Родовіч, також Рена Рольська, Єжи Поломський, Анна Янтар, Гелена Куніцка, Здіслава Сосніцка, Кшиштоф Кравчик, Ірена Сантор, Ірена Яроцка, ансамблі «Червоні гітари», «Скальди».

У цьому суцвітті – Слава Пшибильська. Народилася 2 листопада 1931 року в селі Межиріччі Люблінського воєводства.

Після війни виховувалася в інтернаті. Закінчила Об'єднання державних художніх шкіл у Варшаві. Вивчала зовнішню торгівлю в Головній школі закордонної служби. На велику естраду прийшла з самодіяльності. 1957 року Слава успішно виступила на пісенному конкурсі Польського радіо. Надзвичайну популярність здобула 1958 року піснею «Пам'ятаєш, була осінь» («*Pamiętasz, była jesień*»), за кадром продублювавши голос кіноактриси в фільмі «Прощання» (*Pozegnania*).

Згодом не тільки виконувала у фільмах пісні за кадром, а й сама знялася як актриса в кількох картинах. 1961 року на I Міжнародному фестивалі польської пісні в Сопоті Слава Пшибильська посіла друге місце, виконавши «Gdy kwitną czereśnie» («Коли квітнуть черешні»), «Jeszcze dziś» («Ще сьогодні») і «Kuglarze» («Фокусники»).

Записала півтора десятка дисків пісень, об'їздила з багато країн світу. Співачка живе в місті Отвоцьку.

Мені пощастило бачити й слухати Славу Пшибильську у Варшаві 2007 року. У королівській резиденції Віланув (це відомий палацово-парковий туристичний комплекс столиці) в одному із залів, з вільним входом, був концерт співачки, з публікою від зовсім юних до зовсім літніх. Самій пані Славі було вже за 70, але голос її звучав так само молодо і красиво, як і в попередні десятиліття.

Після концерту я розговорився зі Славою Пшибильською та її чоловіком, він же – імпресаріо співачки та ведучий її концертів. Вони розповіли про свої гастролі в СРСР, про багатолітню дружбу з Булатом Окуджавою, якого не раз приймали у Варшаві. До речі, в тому концерті пані Слава чудово виконала відому пісню Окуджави «Молитва», взагалі в її репертуарі багато пісень цього видатного барда. Чоловік співачки згадав, як, навчаючись у Києві, співав у студентському хорі, й навіть проспівав мені українською перші рядки «Реве та стогне Дніпр широкий».

Недавно я вкотре, зайшовши в Інтернеті на YouTube, набрав «Слава Пшибильська». Подивився її ювілейний концерт 2011 року, коли співакці було рівно 80. Але є й новіший, запис: популярний фестиваль польської пісні в Ополі, 2015 рік. Славі Пшибильській – 84 роки, вона, як і багато років тому, натхненно співає «*Pamiętasz, była jesień*» («Пам'ятаєш, була осінь»). Унікальна творча осінь співачки.

Підготував Петро Антоненко

Українські сатира і гумор

Михайло ПРУДНИК

Тут така ситуація. Сьогодні партій – як опеньків на пеньку. У людей од того в головах макітриється: яку вибрати, в яку вступити, до котрої пристати? Мій знайомий дід Микита мудро вчинив – записався одразу в сорок партій.

– Може, – каже, – колись якась до влади прилипне. Пільги своїм партійцям встановить. А я керівництву відразу партійний квиток під носа: «Ось – дивіться! Був у перших лавах із часів занування... Підтримував, борюся, страждав...» Слава Богу, партійні внески платити не треба. А то б і пенсії не вистачило. Одна біда: супужно стає, коли різні там мітинги і маніфестації починають усі проводити. Не встигаєш. Тільки на одному одгалабалакаєш – на інший доводиться бігти. Уже й не знаєш, кому сьогодні «Ганьба!» кричав.

– А ви не бігайте, – кажу дідові. – З телевізора все дізнаєтесь.

– Як це «з телевізора»?! – аж перелякався він. – А гроші?! Там плакатик потримаєш – гривню дадуть, лозунг довірять – три гривні одержуєш. А буває, й обдурять. День прокинеш під дощем, охрипнеш від крику... А тобі – дулю з маком. Порядку немає...

Олексій КРАЧИЛО

Сучасний світ – мобільний. Не в тому сенсі, що сконденсований до якогось стану (радість, лихо, щастя, біль), а в тому, що перенасичений засобами мобільного зв'язку. Одна авторка зіронізувала щодо цього навіть: «Дебілки з мобілками, дебіли з мобілками». Отже, мова про мобільні телефони.

Простуєш великим містом, споглядаєш людський натовп. А доглядаєш – «пі-пі-пі», «пі-пі-пі-пі-пі!» – різноманіття музичних сигналів, ба навіть співів. Не занудьгуєш. Приміром, в одного чоловіка поруч мобільний телефон озвучує так:

«Таганка, я твій навеки арестант.

Погибли юність и талант
В твоих стенах!»

З другого боку лунає мелодія «Владимирский централ», де «... не очко обычно губит, а к одиннадцати туз». Одне слово, суцільна зона...

Заходиш в електричку – попереду розмальована краля,

Йосип БІЛОСКУРСЬКИЙ

Поради на всі випадки життя

Щоб дізнатися, скільки м'яса в ковбасі, треба ціну поділити на десять. Отримаєш відсоток м'яса.

Щоб посуд на кухні був завжди чистий, намагайтеся не користуватися ним.

Щоб сучасна взуванка служила вам довше, носіть її в руках або на плечач.

Щоб завжди бути при грошах, не витрачайте їх.

Не облизуйте ніж, яким різали сало. Скільки там того сала!..

Щоб вас любили жінки, не даруйте їм квітів. Норкова шубка краще.

Якщо ви повертаєтесь з риболовлі під мухою і без

Я оце думаю: непогано б було, якби створили спеціальну організацію для проведення різних мітингів. Щоб ніякої стихії. Щоб усе під контролем. Приходить, приміром, у цю організацію лідер тієї чи іншої партії й каже:

– Хочу мітинг утнути!

– Будь ласка! – відповідають йому. – На скільки учасників? З артистами чи без?

– А що, можна й з артистами?

– Запросто. Ми організація соціалістична. Хочете Русю? Побалакаємо з Русею. Хочете Кіркорова? Спробуємо.

– Так у нас грошей не дуже...

– З того б і починали... А під «фанеру» якогось застудженого чи заструженого артиста підберемо... Проти кого будете мітингувати?

– Проти всіх! Проти уряду, проти парламенту, проти президента...

– А не тонка кишка?

– Так усі так... Хіба ми гірші?

– Вибірайте гасла! Ось, будь ласка...

– Ось ці, ці й оці... А є такі, щоб ого-го-го?! Щоб усі зразу у відставку пішли?

– Поки що немає...

– А жаль...

Сорокапартійний Микита

– Та-а-ак... Вам мітинг із трансляцією по телебаченню?

– Аякже – з трансляцією! Обов'язково з трансляцією!!!

– По якому каналу, скільки хвилин?

– По всіх!!!

– Так ви ж казали, що грошенят малувато.

– Для цього знайдемо.

– Гарзд... Вам із мордобоем чи без?

– Тобто?..

– Ну, з бійкою чи без? Може, комусь зуб треба вибити, під оком «баклажан» поставити?

– А можна?

– Якщо треба – зробимо. Не бійтеся, зуби будуть несправжні. Синець – теж. У нас спеціалісти. Це, так би мовити, спецефекти. Ми все можемо. Працюємо з гарантією... Тільки гроші – на бочку...

* * *

– А потім, щоб оті гроші – всім, хто на мітингу відпрацював... Почесному... – зітхнув дід Микита. – А так... Ну, я з вами забалакався. Побіжу. О дванадцятій одна партія біля цирку народ збирає...

... Побіг.

Що не кажіть, а для сорокапартійного Микити гарна-таки штука – наші мітинги.

Мобільний світ

тільки-но сівши, дістає із сумочки телефон: «Алло, я вже тронулась». «Відверни й заступи», – благаеть подумки.

А то зібрався якийсь на риболовлю, один-єдиний разочок за літо. Закинув вудки, почало клювати. Дрібнота ловиться, аж ось пішли більшенькі карасики. Дзвінок. Телефоную мати:

– Ну, що, ловиться?

– Ловиться.

– Гляди ж, довго не сиди там.

Через п'ять хвилин:

– Я зі стільця впала, не підведуся. Ід'я уже.

Ну що ж, прощай, рибко, велика й маленька.

Прийшов. Мати вже підвелася сама, замішує свиням. Мобільник у мене в кишені сорочки, гудзик незастебнута. Поніс рохам їсти і не помітив, як мобільник у хліві випав. Схамнувся через деякий час: нема телефончика! Прожогом у хлів – півкорпуса свині згризли! Влетів у хату з покаліченою мобілою – хрясь нею об стінку зі злості. Пропало пів-

тисячі. Добре, хоч дорожчого не купив. Ну, нічого – не перший і не останній. Виручив племінник. Йому лише десять років, а телефонів перевів штук п'ять.

– На, дядю, мій старенький мобільник. Я новіший забрав у сестри, а вона купила зовсім новий. Що ж, старенький, то й старенький. Не так шкода буде втрачати.

– Оленко! Це Сашко телефонує. У вас світло в хаті є? А то в нас нема. І у вас нема? Значить, усюди нема. А я думав, знову щось із лічильником...

Отака розмова. А до тієї Оленки десять метрів пройти – дім неподалик. Либонь, скоро в одній квартирі говоритимемо по мобільному.

Телефонує молодий поет літературному метрові:

– Станіславе Панкратовичу! Я стою біля ваших дверей. Відчиніть, будь ласка.

А натиснути на дзвінок ліньки. Та що поробиш – сучасний світ... ну, дуже мобільний!

Павло ГЛАЗОВИЙ

Ласкава господиня

Зайшов якийсь до знайомих

тенор знаменитий.

Стала його господиня

ласкаво просити:

– Заспівайте нам що-небудь

з «Кармен» чи з «Аїди»!

– Та вже ж пізно, – мнеться тенор,

– мабуть, сплять сусіди.

– І-і-і, – сказала господиня,

– зайва про це мова.

В них собака всю ніч виє,

а ми їм – ні слова.

Впертий лектор

Хоч у лектора зубів

спереду й немає,

він на пенсію не йде,

лекції читає

Про мораль та про нові

норми поведінки.

Зуби вибили йому

у чужої жінки.

Станіслав
Єжи Лец

Афоризми

Станіслав Єжи Лец (06.03.1909, Львів – 07.05.1966, Варшава) – відомий польський поет, філософ, письменник-сатирик і афорист.

Чим мізерніші громадяни, тим більшою здається імперія.

Якщо крикнуть «Хай живе прогрес!» – запитай неодмінно: «Прогрес чого?»

Про епоху більше говорять слова, яких не вживають, ніж ті, якими зловживають.

Навіть коли роти закриті, питання залишається відкритим.

І зло хоче нас оцасливити.

Свободу не можна симулювати!

Іноді дзвони розгойдують дзвонарем.

Для коней і закоханих сіно пахне по-різному.

Будучи на вершині, ти перебуваєш над безоднею.

Можна обплювати себе, не розтуляючи рота.

Безграмотні повинні диктувати.

Одні хотіли б розуміти те, у що вірять, інші – повірити в те, що розуміють.

Там, де всі співають на одній ноті, слова не мають значення.

Часто дах над головою не дає людям рости.

Досить піддатися ілюзії, щоб відчувати реальні наслідки.

Щоб дістатися до витоків, потрібно плисти проти течії.

Життя змушує людину до багатьох добровільних дій.

Там, де сміятися заборонено, зазвичай і плакати не можна.

Біда живим володарям, яким віддають честь, що більше підходить мертвим.

Світ не може пробачити тих, хто ні в чому не винен.

Усе треба принести в жертву людині, тільки не інших людей.

Ідею можна докультивувати до культу.

Не пиши кредо на паркані.

Сумно, коли люди осистують себе на один і той же мотив.

З нулів легко зробити ланцюг.

Його побити каменями з його власного пам'ятника.

Божевілля прапороносця: уявляє, що він – знамено.

Не одна тріумфальна арка згодом перетворилася на ярмо для народу.

І слово може бути кляпом.

Не варто створювати собі боів за своїм образом і подобою.

Не слід витягувати висновки із бруду.

Звідки вітер знає, куди йому віяти?

Дехто ставить собі пам'ятник за те, що ставить собі цей пам'ятник.

Знай я раніше те, що знаю тепер, я б не знав цього.

Золотий фонд української естради

Десятки розповідей про композиторів, поетів, співаків, ансамблі, популярні в минулі десятиліття і сьогодні. Тексти багатьох улюблених пісень, аудіо- та відеозаписи. Все це – на чудовому сайті <http://www.uaestrada.org> – «Українська естрада», який усіляко рекомендуємо читачам. Саме з цього сайту пропонувані матеріали.

Ігор Поклад

Ігор Дмитрович Поклад народився 10 грудня 1941 року в родині кадрового військового в м. Бішкек (Фрунзе) Киргизької РСР під час евакуації.

Після закінчення війни сім'я повернулася до України. Поклад вступив на композиторський факультет Київської державної консерваторії у клас професора А. Штогаренка і 1967 року закінчив її.

Вже перша пісня, написана ним у співавторстві з чудовим українським поетом Борисом Олійником «Пісня не заблудиться», виконана Костянтином Огневим, стала популярною. Швидко завоювала серця слухачів і пісня «Кохана», створена спільно з непрофе-

сійним поетом, лікарем за професією Ігорем Барахом. Молодий композитор закохався в пісню і залишився з нею на все життя.

1966 року Ігор Поклад створює унікальний на ті часи проект – вокально-інструментальний ансамбль «Мрія». Ансамбль представляє республіку на території Радянського Союзу і, чи не першим, відправляється на гастролі за кордон.

1968 року відбулася щаслива зустріч Ігора Поклада з молодим поетом Юрієм Рибчинським. Перша спільна робота – і приголомшливий успіх: пісня у виконанні зірки тієї епохи Тамари Міансарової «Очі на піс-

ку». А пізніше були незрівнянні «Дикі гуси», «Зелен-клен», «Тиха вода», «Скрипка грає», «Чарівна скрипка». Пісні, без яких неможливо тепер уявити сучасну українську естраду.

1973 року Поклад вирішив спробувати свої сили в театрі, в жанрі музичної комедії. У творчому доробку композитора – понад 30 оперет і мюзиклів. Музика Поклада звучить у більш ніж 40 художніх фільмах.

Скрипка грає

Пам'яті Володимира Івасюка
Музика: Ігор Поклад
Вірші: Юрій Рибчинський

Вже догорає небокрай,
І злітає жовтий лист –
Моя печаль.
Вже йдуть від неба до землі,
Йдуть дощі, як скрипалі,
У синю даль.

Приспів:
Скрипка грає, серце крає,
Наше літо догорає.
Скрипка грає, плаче гірко,
То кохання гасне зірка.

Вже полум'яні солов'ї
Не повернуться в гаї,
В розмай дібров.

Вже у полоні хмарних днів,
Наче музика без слів,
Моя любов.

Приспів.
Вже не приходиш ти у сни,
Кольорові мої сни,
Як цвіт весни.
Вже відлунали ті пісні,
Що присвячені мені
В щасливі дні.

Приспів (2).

Згасла зоря,
Але ніколи,
ніколи у моєму серці
Не згасне та дивна музика
Першого кохання.
Згасла зоря...

Кохана

Музика: Ігор Поклад
Вірші: Ігор Барах

Зорі, як очі, дивляться скрізь на нас,
Серце не хоче, щоб промайнув
цей час,
Хай в цю хвилину піснею лине
Понад землею радість моя.

Приспів:
Кохана, мрій кришталевих цвіт,
Кохана, тобі дарую світ,
Кохана, сонце і небо, |
Море і вітер, це ти, це ти! | (2)

Луки і доли зазеленіли враз,
Вірю, ніколи щастя не зрадить нас,
Вірю і знаю: нам нагадає
Подих весняний вечір оцей.
Приспів.

Ансамбль «Мрія»

Неймовірний успіх естонського фолк-бітового жіночого ансамблю «Лайне» надихнув керівництво Київської філармонії на створення подібного колективу і в себе. На початку 1965 року композитор-початківець Ігор Поклад створив із молодих співачок хорів заводу «Арсенал» та будинку піонерів ансамбль «Мрія» Київської філармонії.

Провідною солісткою стала дружина Поклада Ліна Прохорова, а серед перших учасниць ансамблю були Галина Кондратюк, Ніна Злобіна, Валентина Мухарська, Тетяна Забашна, Валентина Решета, Людмила Саченко, Людмила Бубнова, Тамара Ві-

тесян. Також в ансамблі певний час співала майбутня народна артистка України Лідія Михайленко.

«Мрія» швидко створила свій оригінальний стиль і власний репертуар, основу якого складала пісні Поклада, а згодом такі суперхіти, як «Коханий», «Тиха вода», «Забудь», «Чарівна скрипка», «Зелен клен», «Два крила». Кілька років популярність «Мрії» була в Україні поза конкуренцією, та й на Всесоюзному конкурсі артистів естради 1970 року ансамбль виборед друге місце, пропустивши вперед тільки «Піснярів». Однак цей успіх був недовговічним –

Юлія Пашковська

Пашковська Юлія Максимівна (12.05.1936 – 17.06.2014) – українська естрадна співачка, дружина знаменитого артиста естради Юрія Тимошенка (Тарапушки).

Народилася в місті Воронежі в родині інженера-будівельника і художниці. Закінчила вокальне відділення Львівського музичного училища (1958) і Київське музичне училище (1963). У 1960 – 1989 рр. була солісткою Укрконцерту (1969 – 1989 рр. – у супроводі ВІА «Граймо!»), виступала у складі бригади Юрія Тимошенка і Юхима Берези-

на. Після 1989 року співала на естраді дуже рідко. Записала 2 компакт-диски зі своїми піснями.

Відомі пісні у виконанні Юлії Пашковської: «Червона троянда» (А. Горчинський), «Идёт девчонка» (Л. Вербицкий – О. Вратарьов), «Каштани падають на брук» (О. Білаш – М. Ткач), «Пісня про вірну любов» (О. Левицький – А. Пашко), «Тиха вода» (І. Поклад – Ю. Рибчинський), «Три поради» (І. Шамо – Ю. Рибчинський).

Як актриса знялась у фільмах «Срібне весілля», «Звичайна історія», «Наречений з того

незабаром «Мрія» розлучилася зі своїм засновником.

Постійна зміна керівників і складу, а також відсутність оригінального репертуару призвели до того, що на початку 1980-их років «Мрія» стала пересічним ВІА з жіночою вокальною групою на підспівуванні. 1985 року «Мрії» не стало. А з останнього складу успіху згодом досягли тільки Ірина Грей та Надія Шестак.

світу», а також у музичних кінокомедіях з Ю. Тимошенком і Ю. Березінін: «Поїдемо навпростець», «Їхали ми, їхали», «Двадцять з гаком», «Смеханічні пригоди Тарапушки і Штепселя», «Від і до», «Хвилюйтеся, будь ласка», «Моя хата скраю».

Жартома і всерйоз

Оголошення

Досвідчений приватний детектив швидко встановить, з чого це раптом ваш чоловік став таким щасливим.

Шукаю єдину, ніжну, люблячу, здатну розділити проблеми й злидні. Проблеми й злидні гарантую.

Швидко і якісно зробимо будь-яку халтуру.

На телебачення потрібна гарна брехуха для прогнозів погоди.

Самотній чоловік шукає кохання, пестощів, розуміння і чогось пожеготи.

Міняю доступ до тіла на доступ до гаманця.

Віддам чоловіка у добрі руки: кинути шкода, жити з ним не хочю.

Чернігівський
культурно-мистецький
центр «Інтермеццо»

14000, м. Чернігів, вул. Шевченка, 9,
тел. (063) 236-18-03 <http://intermezzo.org.ua>. e-mail:
kmc.intermezzo@gmail.com
ICQ: 605-110-856

Послуги: в продажу книги, музика, мистецтво, сувеніри, канцтовари, а також туризм, екскурсії, проведення презентацій, прес-конференцій, творчі зустрічі, кава, зручності.

Чернігівська міська
організація
Суспільної служби України

Види послуг: соціальний патронаж, видавнича діяльність, сприяння вихованню дітей, відродженню духовних і національних традицій. Вул. Шевченка, 9.
Тел. (063) 236-18-03.

Книгам – друге життя

Розгляну пропозицію взяти під реалізацію/придбати букіністичну літературу: книги з історії, філософії, класику зарубіжну та українську (розстріляне відродження, діаспорних письменників), сучасну українську літературу, фентезі, фантастику. Російську класику та соцреалізм не пропонувати.
Тел. 063 236 18 03 (Олександр),
ел. пошта: pivnich.info@gmail.com

НАША ГАЗЕТА –
НА САЙТІ В ІНТЕРНЕТІ

Еже кілька років існує в Інтернеті сайт обласної газети «Світ-інфо». На цьому ж сайті розміщуються і всі номери нашої газети «Струна». Там ви прочитаєте і цей, і попередні номери. Всі публікації й ілюстрації можете легко скопіювати.

Адреса сайту: адреса:
<http://svit11.wordpress.com>.